

9/2014

Vankeus- ja tutkintavankeuslakien muuttaminen

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

9/2014

Vankeus- ja tutkintavankeuslakien muuttaminen

Lausuntotiivistelmä

29.3.2014

Julkaisun nimi	Vankeus- ja tutkintavankeuslakien muuttaminen Lausuntotiivistelmä		
Tekijä	Eira Myllyniemi		
Oikeusministeriön julkaisu	9/2014 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 1/61/2011	HARE numero	OM010:00/2011
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-354-2		
URN	URN:ISBN:978-952-259-354-2		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-354-2		
Asia- ja avain- sanat	vangit, vankeuslaki, tutkintavankeus		
Tiivistelmä	Oikeusministeriössä on valmisteltu luonnosta hallituksen esitykseksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain ja rikoslain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan, että vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia täsmennettäisiin lakien soveltamisessa esiin tulleiden muutostarpeiden perusteella. Merkittävä määrä muutosehdotuksista aiheutuu eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotoista. Julkaisu sisältää tiivistelmän luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaduista lausunnoista. Lausunnon on antanut 32 tahoja. Yleisarviot ehdotuksista olivat enimmäkseen myönteisiä ja ehdotettuja muutoksia pidettiin lähtökohtaisesti tarpeellisina.		

29.3.2014

Publikationens titel	Ändring av fängelselagen och häktninglagen Sammandrag av utlåtandena		
Skapad av	Eira Myllyniemi		
Justitieministeriets publikation	9/2014 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 1/61/2011	HARE nummer	OM010:00/2011
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-354-2		
URN	URN:ISBN:978-952-259-354-2		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-354-2		
Sak- och nyckelord	fångar, fängelselag, häktningstag		
Referat	Justitieministeriet har berett ett utkast till en regeringsproposition om ändring av fängelselagen, häktninglagen och strafflagen. I propositionen föreslås att fängelselagen och häktninglagen preciseras på grund av de ändringsbehov som framkommit vid tillämpningen av lagarna. En betydande del av ändringsförslagen baserar sig på riksdagens justitieombudsmans avgöranden. Publikationen innehåller ett sammandrag av utlåtandena om utkastet till regeringens proposition. Svar inkom från 32 remissinstanser. Allmänt taget förhöll sig remissinstanserna positivt till förslagen och i princip ansågs de förslagna ändringarna vara nödvändiga.		

SISÄLLYS

1	YLEISTÄ	9
1.1	Keskeiset ehdotukset	9
1.2	Lausuntopyyntö	9
2	YLEISET KANNANOTOT EHDOTUKSISTA	11
3	YKSITYISKOHTAISIA KANNAOTTOJA EHDOTUKSISTA	13
3.1	Vankeuslaki	13
3.1.1	1 luku. Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta	13
3.1.2	3 luku. Rangaistusajan laskeminen	14
3.1.3	4 luku. Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan	16
3.1.4	5 luku. Sijoittaminen vankilassa	17
3.1.5	6 luku. Siirtäminen vankilasta toiseen	18
3.1.6	7 luku. Perushuolto ja asuminen	19
3.1.7	8 luku. Toimintaan osallistuminen	22
3.1.8	9 luku. Vangin omaisuus ja tulot	22
3.1.9	10 luku. Sosiaali- ja terveydenhuolto	23
3.1.10	11 luku. Vapaa-aika	23
3.1.11	12 luku. Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä	24
3.1.12	13 luku. Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle	28
3.1.13	14 luku. Poistumislupa	32
3.1.14	15 luku. Vankilan järjestys ja kurinpito	33
3.1.15	16 luku. Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen	33
3.1.16	18 luku. Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö	35
3.1.17	19 luku. Ilmoitukset ja tiedon antaminen	36
3.1.18	20 luku. Muutoksenhaku	36
3.1.19	Muut lausunnoissa ilmenneet asiat	40
3.2	Tutkintavankeuslaki	43
3.2.1	1 luku. Tutkintavankeuden toimeenpanon yleiset periaatteet	43
3.2.2	3 luku. Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen	43
3.2.3	5 luku. Tutkintavangin omaisuus ja tulot	43

3.2.4	8 luku. Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä _____	44
3.2.5	9 luku. Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle _____	44
3.2.6	10 luku. Vankilan järjestys ja kurinpito _____	45
3.2.7	11 luku. Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen _____	45
3.2.8	13 luku. Turvaamistoimenpiteet ja voimankäyttö _____	45
3.2.9	14 luku. Tutkintavangin kuljetus _____	45
3.2.10	15 luku. Muutoksenhaku _____	46
3.2.11	Muut lausunnoissa ilmenneet asiat _____	46
4	LISÄLAUSUNTOPYYNTÖ _____	48

1 YLEISTÄ

1.1 Keskeiset ehdotukset

Oikeusministeriössä valmisteltiin luonnos hallituksen esitykseksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain ja rikoslain muuttamisesta. Ehdotuksia valmisteltiin ja käsiteltiin oikeusministeriön 5.4.2011 asettamassa asiantuntijatyöryhmässä, vankeuslakitiimissä. Tiimin tehtävänä oli selvittää 1.10.2006 voimaan tulleessa vankeuslainsäädännössä ilmenneitä muutostarpeita sekä osallistua tarvittavien säännösehdoitusten valmisteluun kiinnittäen erityistä huomiota säännösten sovellettavuuteen käytännössä.

Esityksessä ehdotetaan, että vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia täsmennettäisiin lakiin soveltamisessa esiin tulleiden muutostarpeiden perusteella. Merkittävä määrä muutosehdotuksista aiheutuu eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotoista.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset koskevat rangaistusajan laskemista, vankilaan sijoittamista ja siirtoa, vankeuden täytäntöönpanoa, yhteydenpitoa vankilan ulkopuolelle, kurinpitoa, valvontaa ja tarkastamista, muutoksenhakua ja päätösvaltaa.

Esityksessä ehdotetaan niitä muutoksia rangaistusajan laskemista koskeviin säännöksiin, joita tietojärjestelmän avulla tapahtuvaan rangaistusajan laskentaan siirtyminen edellyttää. Vankeusrangaistukset ja niistä tehtävät vähennykset laskettaisiin päivien lukumäärän mukaisesti nykyisen kalenteriajan sijaan.

Muutoksia ehdotetaan myös vangin yhteydenpitoa, erityisesti tapaamisia ja sähköistä viestintää koskeviin säännöksiin. Ehdotuksen mukaan tupakointi voitaisiin kieltää vankilan muissa kuin tupakointiin varatuissa tiloissa. Myös kurinpitoa ja valvontaa koskeviin säännöksiin ehdotetaan muutoksia. Lisäksi säännökset vangin ja tutkintavangin muutoksenhakuoikeudesta uudistettaisiin ja muutoksenhakumenettelyä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin.

1.2 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyysi 25.9.2013 päivätyllä lausuntopyynnöllä eri tahoilta lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi vankeus- ja tutkintavankeuslain muuttamisesta sekä rikoslain 2 luvun 15 §:n kumoamisesta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja eduskunnan oikeusasiamiehelle varattiin tilaisuus antaa lausuntonsa. Lausunnoille varattu aika päättyi 21.10.2013. Lausuntoja saatiin 32.

Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

Eduskunnan oikeusasiamies

Sisäasiainministeriö

Valtiovarainministeriö

Liikenne- ja viestintäministeriö

Helsingin hallinto-oikeus

Kuopion hallinto-oikeus

Keski-Suomen käräjäoikeus

Tietosuojavaltuutettu

Oikeusrekisterikeskus

Poliisihallitus

Tulli

Rajavartiolaitos

Suomen Asianajajaliitto

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö

Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikkö

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus

Turun vankila

Naarajärven vankila

Jokelan vankila

Vantaan vankila

Vankilavirkailijain liitto VVL ry

Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits ry

Vankien omaiset VAO ry

Seuraavat tahot ilmoittivat, etteivät ne anna lausuntoa/ ettei niillä ole asiassa lausuttavaa: korkein oikeus, oikeusministeriön oikeushallinto-osasto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Viestintävirasto.

Eduskunnan oikeusasiamies pitää ehdotettua sääntelyä tärkeänä. Oikeusasiamies on vuosilta 2011 ja 2012 eduskunnalle antamissaan vuosikertomuksissa todennut, että vankeuslainsäädännön tarkistuspaketti on viivästynyt, minkä vuoksi havaitut epäkohdat ja epäselvyydet eivät ole poistuneet. Lausunnossa ei ole erikseen otettu kantaa esitysluonnoksen kohtiin, jotka vastaavat oikeusasiamiehen näkemystä.

Sisäasiainministeriö on lausunnossaan arvioinut esitettyä lainsäädäntöä siltä osin kuin sillä on vaikutuksia poliisin toimintaan sekä poliisin ja rikosseuraamuslaitoksen väliseen yhteistyöhön.

Valtiovarainministeriö ja **Oikeusrekisterikeskus** toteavat, ettei niillä ole huomauttamista esitysluonnoksesta.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan merkittävää esityksessä on muutoksenhakuoikeuden ja -menettelyn uudistus ja täsmentäminen. Esitetyt uudistus- ja muutosehdotukset ovat pääasiassa myönteisiä ja onnistuneita. Luonnoksessa on arvioitu muutoksenhakusäännöksiä koskevien muutosten taloudellisia vaikutuksia hyvin ylimalkaisesti. Muutoksenhakujen lisääntyminen, hallinto-oikeuden toimivaltaan kuuluvien asioiden määrän kasvaminen ja kiireellisen käsittelyn vaatimus lisäävät hallinto-oikeuksien resurssitarvetta. Helsingin hallinto-oikeuden lausunnossa vankeuslaista esitetty koskee soveltuvin osin ehdotettua lakia tutkintavankeuslain muuttamisesta.

Kuopion hallinto-oikeuden lausunnossa otetaan kantaa lähinnä niihin vankeus- ja tutkintavankeuslain ehdotettuihin muutoksiin, joilla on merkitystä asian hallinto-oikeudessa tapahtuvassa käsittelyssä.

Keski-Suomen käräjäoikeus antaa lausuntonsa rangaistusajan laskemista koskevien säännösten muuttamista koskevilta osin. Muiden mietinnössä esitettyjen muutosehdotusten johdosta käräjäoikeus ilmoittaa, ettei sillä ole lausuttavaa.

Tietosuojavaltuutettu huomauttaa, että ehdotettua sääntelyä tulee, etenkin valvonnan yhteydessä syntyvien tallenteiden osalta, tarkastella henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten kannalta sekä täsmentää lausunnossa esitetyllä tavalla. Yleisellä tasolla ehdotetut muutokset ovat kuitenkin hyvin perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia.

Poliisihallitus toteaa, että esityksen sisältämät lakiehdotukset ovat perusteltuja ja ne toteuttavat ilmenneitä muutostarpeita hyvin.

Rajavartiolaitos pitää kannatettavana esityksen tavoitteita vankeuslainsäädännön täsmentämiseksi ja toiminnan tehostamiseksi.

Suomen Asianajajaliiton mukaan vapaudenmenetykseen liittyy oikeusturvaongelmia, jotka edellyttäisivät huomion kiinnittämistä asianajopalvelujen saatavuuteen ja käyttämisen esteettömyyteen vankiloissa. Euroopan neuvoston ns. vankisäännöt (kohdat 23.1–23.6) antavat hyvän lähtökohdan sääntelyn korjaamiselle. Asianajajan kanssa käytävän viestinnän luottamuksellisuus ja esteettömyys ovat kriittisiä tekijöitä ajatellen oikeusturvan saatavuutta, mutta vankilaolosuhteissa niitä ei ole riittävästi suojattu. Asianajajaliitto toivoo, että asiaan kiinnitetään erityistä huomiota lain jatkovalmistelussa.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö pitäytyy lausunnossaan esityksen muodollista täytäntöönpanoa koskeviin kohtiin. Yleisperusteluissa on arvioitu, että koineelliseen rangaistusaikojen laskentaan siirtyminen toisi säästöjä arviolta viisi henkilötyövuotta. Arvio vaikuttaa liian suurelta.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto sisältää myös Vaasan vankilan ja Pohjanmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan kommentit. Aluekeskuksen lausunnossa kannatetaan sitä, että muutoksissa painotetaan vankien valvontaa ja oikeusturvaa. Hyvä uudistus on, että järjestyssäännössä annettuja määräyksiä ehdotetaan kirjattavaksi lain tasolle, ja että yksittäistä vankia koskevissa asioissa päätösvalta siirretään johtajalta apulaisjohtajille ja rikosseuraamusesimiehille. Tällöin vankilan johtaja voi keskittyä laitoksen johtamis- ja kehittämistehtäviin. Päätösvallan kirjaaminen pitkäaikaisvankien lupa-asioissa arviointikeskuksen johtajalle herättää kysymyksen siitä, onko päätöksentekijä edelleen liian etäällä suhteessa päätöksenteon kohteeseen.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus ei kannata ehdotusta toimivallan siirtämisestä arviointikeskuksiin poistumislupa- ja avolaitospäätöksissä. Muilta osin arviointikeskus kannattaa ehdotettuja lakimuutoksia, vaikka niistä suoriutuminen lain edellyttämällä tavalla ei näytä nykyresursseilla mahdolliselta. Lakimuutosten voimaantulo tulee tarkoittamaan sitä, että arviointikeskusten toiminnan on muututtava.

Turun vankilan ja Naarajärven vankilan mukaan vankeuslakiin tehdyt muutosesitykset ovat kokonaisuudessaan perusteltuja. **Vantaan vankila** toteaa, että tehdyt lakien päivitykset ovat oikeansuuntaisia, mutta myös työllistäviä ja "paperisotaa" lisääviä.

Vankilavirkailijain liitto VVL r.y. pitää muutoksia kokonaisuutena ottaen tarpeellisina sekä monissa suhteissa nykyistä sääntelyä selventävinä. Osa muutoksista parantaa vankilaturvallisuutta, mikä on sekä henkilökunnan, vankien että yhteiskunnan etu.

Kriminaalihuollon tukisäätiö olisi toivonut, että esityksessä olisi paneuduttu suuremmassa määrin rikosseuraamusaikaisen kuntoutustoiminnan parantamiseen. Säätiö olisi toivonut, että lakiuudistus olisi tuonut lisää voimavaroja uudenlaiseen vapauteen valmentavaan toimintaan. Lisäksi lapsen edun näkökulma ei ole tullut riittävästi esiin.

Vankien omaiset VAO ry haluaa kiinnittää huomiota siihen, että lain ja vankeinhoidon perustavoite, vangin oikeus edistyä kohti siviilielämää ja paluuta yhteiskuntaan täysivaltaisena ja ammattitaitoaan edistäneenä kansalaisena ei saa lainuudistuksen jälkeen vesittyä vankiloiden erilaisten käytänteiden vuoksi.

3 YKSITYISKOHTAISIA KANNAOTTOJA EHDOTUKSISTA

3.1 Vankeuslaki

3.1.1 1 luku. Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta

5 a §. Lähiomainen ja muu läheinen

Eduskunnan oikeusasiamies pitää perusteltuna lähiomaisen ja muun läheisen määritelmien lisäämistä lakiin. Perustelut määrittelevät lakitekstiä suppeammin, kuka voi olla vangin muu läheinen. Jos muu läheinen halutaan rajata parisuhteen osapuoleksi, lakitekstissä riittänee ilmaisu ”avopuoliso”, sillä perustelujen mukaan ilmaisulle ”muu henkilö, jonka kanssa vanki on asunut ennen vankilaan tuloa”, ei vaikuta jäävän sisältöä.

Suomen Asianajajaliitto huomauttaa, että vangilla tulisi olla mahdollisuus itse määrittellä, ketkä ovat läheisiä henkilöitä. Erityisesti ulkomaalaisilla vangeilla ei välttämättä ole määritelmän mukaisia läheisiä. Esimerkiksi vakituinen parisuhdekumppani ei ole lähiomainen, jos hän ei ole asunut vangin kanssa yhdessä. **Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen** mukaan käsitteen rajoittaminen avopuolisoon ja henkilöön, jonka kanssa vanki on asunut ennen vankilaan tuloa, saattaa olla kohtuutonta, jos pitkähköä vankeusrangaistusta suorittavalle vangille muodostuu vakiintunut parisuhde rangaistusaikana. Parisuhteen luonnetta ja vakiintuneisuutta tulisikin tarkastella yhteisösoitteen sijasta. Myös **Kriminaalihuollon tukisäätiö** katsoo, että erillään asumisen syyt olisi huomioitava ja perustelluista syistä ”muuksi läheiseksi” voitaisiin katsoa esimerkiksi henkilö, jonka kanssa vangilla on yhteinen lapsi. Toisaalta **Vankien omaiset VAO ry:n** mukaan nykykäytännönkin mukaan avopuolisoiden perhesuhteiden todistamiskäytännöissä on suurta vaihtelua eri laitoksissa. VAO ry toteaa, että esityksessä on hyvää lähiomaisen ja muun läheisen käsitteen tarkempi määrittely, joka laajentaa lähiomaisen piiriin kuuluvaksi myös isovanhemmat ja lastenlapset.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan olisi tärkeää, että pykälään lisätään myös rekisteröity parisuhde. Lakia soveltava henkilöstö, vangit ja heidän lähiomaisensa eivät välttämättä tunne muualla lainsäädännössä olevia velvoittavia säädöksiä, eivätkä he lue hallituksen esityksen perusteluja.

9 §. Toimivalta virka-ajan ulkopuolella

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetään, että päivystävä virkamies voisi käyttää kiireellisissä tapauksissa

täytäntöönpanosta vastaavalle virkamiehelle kuuluvaa toimivaltaa tehdä rangaistusaikapäätös. Lausunnossa kysytään, tarkoitetaanko säätelyllä laajentaa päivystävälle virkamiehelle osoitettua toimivaltaa vapauttaa vanki ja koskisiko säännös myös sakkovankeja tai niitä, jotka suorittavat lyhyen vankeusrangaistuksensa kokonaan vankilassa. Nykyisen säännöksen mukaan päivystävä virkamies päättää ainoastaan vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä.

3.1.2 3 luku. Rangaistusajan laskeminen

Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa seuraavia uudistuksia: rangaistusajan laskeminen, laskelman korjaaminen sekä päätöksenteon delegoiminen kiireellisessä tapauksessa, ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan/ elinkautisvangilla ensimmäisen mahdollisen ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan merkitseminen rangaistusaikapäätökseen ja ”pakottavan tai muun hyväksyttävä syy” huomioiminen rangaistusajaksi lukemisessa.

1 §. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen pituuden laskeminen

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö pitää epä johdonmukaisena esitystä, että vankeusrangaistus muutettaisiin päiviksi siten, että vuosi on 365 päivää ja kuukausi on 30 päivää. Kun kuukausi muunnettaisiin 30 päiväksi ja kun vuodessa on 12 kuukautta, vuoden pituus olisi 360 päivää eikä 365 päivää. Jos kuukausi on 30 päivää, mutta vuosi 365, tämä tarkoittaisi, etteivät tuomitut olisi yhdenvertaisessa asemassa (esimerkiksi toisella yksi yhden vuoden tuomio ja toisella kaksi tuomiota, neljän ja kahdeksan kuukauden tuomio).

Keski-Suomen kärjäoikeus toteaa, että siirtymäsäännöksillä tulisi taata, ettei muutos aiheuta tuomitulle vapaudenmenetyksiä rangaistuksesta vähennettäessä epäedullisempaa laskutapaa kuin voimassa olevan lain mukainen laskutapa. Tutkinta- ja vankeusvankien tulee olla vapaudenmenetysaikaa laskettaessa keskenään yhdenvertaisessa asemassa. Kärjäoikeus pohtii, tulisiko vapaudenmenetysajan laskemista koskeva substanssisäännös sisällyttää rikoslakiin. Olisi tärkeää, että tuomioistuimen käytössä on toimintavarma järjestelmä, joka suorittaa laskutoimituksen lakimuutoksen mukaisesti. On hyvä, että tuomioistuimet ja täytäntöönpanosta huolehtivat viranomaiset käyttävät yhdenmukaista ja nykyajan tietojärjestelmien käyttöä tukevaa vapaudenmenetysajan laskutapaa.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue kannattaa 3 luvun uusia säännöksiä, koska ne tuovat selkeyttä rangaistusaikojen laskentaan.

7 §. Rangaistusajaksi lukeminen

Eduskunnan oikeusasiamies ehdottaa pykälän muotoilun täsmentämistä, jos tarkoitus on, että määräaikana palaamatta jäämisen syynt tulee aina olla hyvin painava.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus ehdottaa, että rangaistusajaksi lukemisesta tulee tehdä päätös. Tilanne, jossa ei olisi käytettävissä vertailtavissa olevia päätöksiä, voi asettaa vangit eriarvoiseen asemaan ja vaarantaa heidän oikeusturvaansa.

7b §. Rangaistusaikapäätöksessä olevan virheen korjaaminen

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että virheen korjaaminen on esityksen mukaan kohtuutonta, jos virhe olisi vähäinen, se ilmenee vapautumisajan kohdan läheisyydessä ja virheen korjaaminen estäisi tai merkittävästi vaikeuttaisi vapauttamissuunnitelman toteutumista. Virhe lienee kuitenkin sitä kohtuuttomampi, mitä suuremmasta virheestä on kysymys, joten korjaaminen tulisi olla aina mahdollista.

8 §. Päätösvalta

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää huomion pykälän 2 momenttiin, jonka mukaan täytäntöönpanosta vastaava virkamies päättää ehdonalaisesta vapauttamisesta silloin, kun tuomittu on suorittanut rangaistuksesta rikoslain 2 c luvun 5 §:n mukaisen määräosan ennen vankilaan saapumistaan. Luonnoksen perusteella jää kuitenkin epäselväksi, kuinka asiassa meneteltäisiin. Rangaistusajaksi lukemisesta, matkakustannusten korvaamisesta tai korvaamatta jättämisestä sekä etsintäkuuluttamisesta kyseisessä tilanteessa pitänee säätää lailla. Perusteluista ei käy ilmi, onko vaadittava sääntely jo olemassa eikä se, miksi päätösvaltaa koskevan lainkohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään kyseisiä menettelytapoja. Oikeusasiamies kysyy, onko 2 momentissa tarkoitus säätää täytäntöönpanosta vastaavan virkamiehen päätösvaltaasiassa laajemminkin kuin sen päätöksen osalta, että tuomittu on jo suorittanut edellä mainitun määräosan tuomiostaan. Tämän lienee syytä näkyä myös lakitekstistä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö kannattaa 3 luvun sisältöä. Esitetty rangaistusaikapäätöksen käyttöönotto ja siihen liittyvä toimivalta on perusteltua, koska nykyisellään ehdonalaisesta vapauttamisesta päättävät johtajat eivät todellisuudessa ole voineet tehdä täytäntöönpanoyksikön rangaistusaikalaskelmasta poikkeavaa vapauttamispäätöstä. Jatkossa toimivalta ja vastuu oikea-aikaisesta vapauttamisesta on samalla taholla.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö ehdottaa, että säännöstä ”Täytäntöönpanosta vastaava virkamies voisi päättää ehdonalaisesta vapauttamisesta, kun tuomittu on suorittanut rangaistuksesta rikoslain 2 c luvun 5 §:n mukaisen määräosan ennen vankilaan saapumista” muutetaan siten, että tästä tehdään rangaistusaikapäätös.

3.1.3 4 luku. Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

7 §. Suunnitelman laatimismenettely

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, ettei esityksessä oteta kantaa siihen, luetaanko rangaistusajan suunnitelman tekemisen aika rangaistusajaksi. Jos suunnitelma tehdään yhdyskuntaseuraamustoimistossa, arviointikeskuksessa tai vankilassa ottamatta tuomittua vankilan kirjoille, aikaa ei ilman nimenomaista säännöstä voida lukea rangaistusajaksi. Lisäksi toimivalta suunnitelman päivittämiseen ja muuttamiseen tulisi olla siinä yksikössä, jossa tuomittu on.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus näkee erittäin myönteisenä sen, että rangaistusajan suunnittelu mahdollistuu ennen täytäntöönpanon alkamista.

Naarajärven vankila toteaa rangaistusajan suunnitelman ajantasaisuudesta huolehtimisen sekä suunnitelman käsittelyn olevan hyviä täsmennyksiä ja rangaistusajan suunnitelman merkitystä korostavia.

Kriminaalihuollon tukisäätiö ehdottaa 4 luvun 7 §:n kohtaan ”suunnitelma valmistelaan” velvoittavampaa sanamuotoa ”suunnitelma on valmisteltava yhteistyössä vankeuteen tuomitun kanssa”.

9 §. Sijoittaminen avolaitokseen

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinto ehdottaa, että poistetaan mahdollisuus sijoittaa vanki omasta pyynnöstään suljettuun vankilaan. Asteittaisen vapauttamisen periaatteen toteuttaminen edellyttää, että kaikki vangit pyritään sijoittamaan vankeuden edessä avolaitokseen. Samalla tulisi poistaa 6 luvun 2 §:n 1 momentin 7 kohta.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus kannattaa enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomitun sijoittamismahdollisuutta suoraan avolaitokseen. Tällöin vältetään tarpeettomat siirrot suljetusta avolaitokseen ja edistetään sijoitumista yhteiskuntaan. Lausunnossa pohditaan henkilöstön riittävyttä muutoksen jälkeen.

Naarajärven vankila toteaa, että vangin avolaitokseen sijoittamisen raja 2 vuotta tukee valittua Risealan strategiaa. Lausunnossa edellytetään, että ainakin 1–2 vuoden pituisissa vankeusrangaistuksissa rangaistusajan suunnitelma olisi tehty ’kasvokkain’ arviointikeskuksen virkamiestapaamisessa.

Vankilavirkailijain liitto suhtautuu kriittisesti rajan nostoon nykyisestä yhdestä vuodesta. Joka tapauksessa sijoituspäätöksissä tulee noudattaa sitä tarkempaa harkintaa mitä pidemmästä tuomiosta on kyse. Siirtyminen suljetun vankilan kautta avolaitokseen mahdollistaa vangin seurannan sen suhteen, miten hän sitoutuu päihitteettömyyteen, rikoksettomuuteen jne. Nämä tiedot eivät ole käytettävissä kaikilta osin suorissa sijoituksissa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa tuomitun sijoittamista suoraan avolaitokseen. Koska uudistus todennäköisesti lisää vapaudesta vankilaan päihtyneenä saapuvien määrää, avolaitoksissa tulee olla valmiudet katkaisu- ja päihdehoitoon. Päihtyneenä avolaitokseen saapuminen ei saisi automaattisesti merkitä siirtoa suljettuun vankilaan ja vähintään säädöksessä tulisi huomioida, kuinka nopeasti ja millä ehdoilla vanki voidaan tässä tilanteessa siirtää takaisin avolaitokseen.

12 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus viittaa 2 momenttiin, jossa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle annetaan mahdollisuus antaa määräyksiä muun muassa arvioinnista. Arviointikeskus ehdottaa yksikölle määräysoikeutta myös rangaistusajan suunnitelman laajuudesta, koska suunnitelmia laaditaan tulevaisuudessa entistä useammassa yksikössä. Määräyksiä ei ole myöskään siitä, milloin rangaistusajan suunnitelma voi perustua kirjalliseen materiaaliin ja milloin henkilökohtaisiin tapaamisiin.

3.1.4 5 luku. Sijoittaminen vankilassa

3 §. Erillään asuminen omasta pyynnöstä

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että rangaistuksen suorittamisen tulee olla turvallista olematta haitallista vangin hyvinvoinnille, kuten erillään asuminen on. Vangin pitämisen erillään muista vangeista tulisi olla viimesijainen ja lyhytaikainen vaihtoehto hänen turvallisuutensa takaamiselle.

Suomen Asianajajaliiton mukaan esityksellä pyritään rajoittamaan vangin oikeutta asua erillään omasta pyynnöstään siten, että oikeus voisi jatkossa perustua ainoastaan turvallisuusperusteeseen. Olisi tärkeää, että vangin oikeus erillään asumiseen sisältäisi mahdollisuuden joustavuuteen. Esimerkiksi psyykkiseen tai fyysiseen terveydentilaan liittyvät syyt voivat vahvasti puoltaa erillään asumista, vaikka turvallisuusuhkaa ei olisi.

Jokelan vankila toteaa, että omasta pyynnöstä eristettyjen tilanne harvoin muuttuu tuomion aikana, joten aikarajat työllistävät turhaan. Rikosseuraamuskeskimiehet/vartijat ovat päivittäin vuorovaikutuksessa kyseisten henkilöiden kanssa ja aivan varmasti ottavat sijoituksen käsittelyyn, jos ilmenee tilanteessa muutoksia. Lausuttu koskee myös tutkintavankeuslain 3 luvun 2 §:ää.

3.1.5 6 luku. Siirtäminen vankilasta toiseen

2 §. Siirtäminen avolaitoksesta suljettuun vankilaan

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus toteaa, että arviointikeskuksessa on pidetty ongelmallisena tilannetta, jossa vanki saapuu suoraan avolaitokseen suoritamaan rangaistustaan päihtyneenä. Vankeuslain mukaan vanki voidaan siirtää suljettuun vankilaan, jos hän kieltäytyy 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitetusta päihteettömyyden valvonnasta (3. kohta). Ongelmalliseksi on koettu siviililääkärin määräämä lääkitys taikka rasvaliukoiset, pitkään testauksessa positiivisen tuloksen antavat huumeaineet. Tällaisissa tilanteissa on käytännössä lähes mahdotonta vankilan valvonnalla varmistua päihteettömyyssitoumuksen noudattamisesta. Etenkin lyhyttä vankeusrangaistusta suorittavat eivät rangaistuksen aikana ehdi antamaan puhdasta näytettä. Rangaistuksen täytäntöönpanoa edeltäneestä lääkityksestä tai päihteiden käytöstä tulisi säätää laissa tai asetuksessa taikka keskushallintoyksikölle tulisi antaa määräyksenanto-oikeus asiassa.

Vankilavirkailijain liitto näkee säännöksen vangin siirtämisestä avolaitoksesta suljettuun vankilaan suorittamaan yksinäisyysrangaistusta erityisen tarpeellisena.

3 §. Vangin siirtäminen toiseen vankilaan

Naarajärven vankila toteaa vangin siirtämismahdollisuuden avolaitoksesta toiseen tukevan portaittaista sijoittelua myös silloin, kun vanki siirretään vaikkapa 'lievähkön' järjestysrikkomuksen vuoksi avoimemmasta avolaitoksesta 'vahvempaan' avolaitokseen eikä välttämättä suljettuun vankilaan. Oikealla sijoittelulla vankia voidaan kannustaa myönteisen muutostyön jatkamiseen myös epäonnistumisten yhteydessä.

Vankilavirkailijain liitto kannattaa säännöstä vangin siirtämisestä toiseen laitokseen ilman vangin suostumusta.

Kriminaalihuollon tukisäätiön mukaan vangilla tulee ensisijaisesti olla mahdollisuus oikaisuvaatimuksen tekemiseen laitossiirroista. Vähintään vankia tulisi kuulla.

3 a §. Vangin lyhytaikainen siirtäminen toiseen vankilaan

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että säännökseen lisätään perustelluksi siirtosyyksi rangaistusajan suunnitelman toteuttamisessa perusteltu muu kuin poistumislupaa edellyttävä syy. Tällainen syy voi olla tuomitun sijoittaminen määrääjäksi toiseen yksikköön esimerkiksi osallistumaan toimintaan, jota sijoitusvankilassa ei ole mahdollista järjestää tilanteessa, jossa tuomitun kokoaikainen sijoittaminen muualle ei ole perusteltua.

Kriminaalihuollon tukisäätiö ja **Vankien omaiset VAO ry** kannattavat säännöstä, mutta VAO ry:n mukaan vangin suostumus siirtoon tulisi aina ottaa huomioon. Siirrossa ja sijoituspäätöksessä tulisi ottaa huomioon ensisijaisesti vangin oikeus sopivaan toimintaan, mikä edistäisi siviilielämään paluuta ja yhteiskuntaan sijoittumista.

5 §. Läsnaolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa

Suomen Asianajajaliiton mukaan siirron edellytykset tulee määritellä laissa tarkemmin. Sanamuodosta ei ole pääteltävissä, että vanki voitaisiin siirtää vankilasta poliisin säilöön. Kun näin menetellään, herää kysymys, mihin muualle vanki voidaan siirtää. Vankia ei tulisi edes tilapäisesti siirtää Rikosseuraamuslaitoksen hallintoon kuulumattomiin tiloihin ilman tuomioistuimen päätöstä tai tehokasta mahdollisuutta saattaa siirron laillisuus tuomioistuimen ratkaistavaksi. Rikosseuraamuslaitos vastaa vankeinhoidosta eikä se voi kantaa vastuutaan, jos sillä ei ole toimivaltaa siellä, missä vanki on. Jos vanki halutaan siirtää poliisin säilytettäväksi uuden rikoksen johdosta tarvittavia kuulusteluja varten, oikea forum siirron laillisuuden arvioimiseen olisi se tuomioistuin, joka olisi toimivaltainen rikosta koskevassa asiassa. Vankia ei tulisi voida sijoittaa poliisin säilytystiloihin ilman, että vangitsemisen edellytykset uudessa rikosepäilyssä täyttyvät, sillä siirtäminen merkitsee olennaista vapaudenrajoitusta vankilaolosuhteisiin.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus toteaa, että käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa vanki itse pyytää saada jäädä poliisivankilaan rikoksen tutkinnan ajaksi. Laissa rajoitetaan vangin vankilan ulkopuolella olevaa aikaa ilman erityisen painavaa syytä. Esitöihin tai pykälään olisi hyvä kirjoittaa, että vangin oma pyyntö voi olla tällainen syy. Pyyntö yleensä liittyy vangin kokemaan uhkaan. Voisiko arviointikeskus päättää ulkopuolelle sijoituksesta yli kahden viikon ajanjaksolle erityisen painavista syistä?

Jokelan vankila toteaa kahden viikon enimmäissäilytysajan olevan todella lyhyt. Vankilasta siirto takaisin poliisille tulisi olla joustava ilman rajoittavaa maksimiaikaa. Tämä koskee myös tutkintavankeuslain vastaavaa 3 luvun 8 §:ää.

6 §. Siirtämisestä päättäminen

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus ehdottaa, että vankilan johtaja voisi päättää kaikista enintään kaksi viikkoa kestävästä ulkopuolelle päästämisistä. Momentin 4 mukainen toimivalta päättää vangin lyhytaikaisesta siirtämisestä toiseen vankilaan tulisi olla sijoitusvankilan johtajalla ja vastaanottavan vankilan johtajaa tulisi kuulla ennen päätöksen tekemistä.

3.1.6 7 luku. Perushuolto ja asuminen

1 §. Vankien asuintilat

Suomen Asianajajaliiton mukaan paljusellit on poistettava käytöstä. Lain muuttaminen ei ole riittävän nopea ratkaisu. Lisäksi vangeille tulisi taata tehokas mahdollisuus saattaa sijoituksensa tuomioistuimen tutkittavaksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiön mukaan keskeistä on vankiloiden peruskorjaus asianmukaisten WC-tilojen saamiseksi.

2 §. Vaatetus

Eduskunnan oikeusasiamies pitää perusteltuna, että yksittäisen vangin tietyn vaatekappaleen haltuun antamisen epäämisperusteista säädettäisiin nykyistä tarkemmin kuten 2 momentissa ehdotetaan. Sen sijaan 5 momentin ehdotus suljetun vankilan järjestys-säännössä annettavista koko vankilaa tai sen osastoa koskevista määräyksistä, joilla omien vaatteiden käyttö kielletään tai sitä rajoitetaan, on ongelmallinen. Oikeusasiamies ei ole vakuuttunut, että 5 momentti täyttää suhteellisuusvaatimuksen, sillä määräykseen ei olisi mahdollista hakea muutosta. Perusteluista ei ilmene rajoittamisen tarve. Omien vaatteiden käyttö on perusoikeussidonnainen asia. Oikeusasiamies kysyy, mitä turvallisuus- ja järjestysongelmia omat vaatteet aiheuttavat, että niiden kieltäminen olisi perusteltu. Määrän rajoittaminen on perusteltua. Luonnoksesta ei ilmene, miten taataan vangin oikeus vaihtaa hallussaan olevat vaatteet toisiin. Säännös ei määrittele riittävän täsmällisesti, millaisissa tilanteissa omien vaatteiden käyttö voidaan kieltää koko vankilassa tai vankilan osastolla (täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus). Myös **Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus** vaatii perusteluihin määritelmää niistä vankilan järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvistä syistä, joiden perusteella omien vaatteiden käyttöä korkean turvallisuustason vankilassa ei voitaisi sallia.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö esittää esimerkiksi ulkoilussa tunnistettavan vaatetuksen kuten suojaliivin käyttöä suljetussa vankilassa. Sen hankinta tulee halvemmaksi kuin että veloitetaan vankila tai sen osasto käyttämään vankivaatetusta.

Vankilavirkailijain liitto pitää erityisen tarpeellisenä säännöstä, jonka mukaan vaateen haltuun antaminen voidaan evätä, jos vaateen käyttäminen voi vaikeuttaa vangin tunnistamista.

5 §. Ruokahuolto

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö esittää, että vangille voidaan antaa myös raaka-aineet ruuanvalmistukseen. Ruokarahalla hankittavat elintarvikkeet tai osa niistä voidaan määrätä hankkimaan laitosmyymälästä tai sen kautta. Jos lisätään mahdollisuus rajoittaa ostojen teko laitosmyymälään, 8 §:ään tulisi lisätä määräyksenantovaltuutus Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ostojen järjestämisestä.

6 a §. Tupakoinnin kieltäminen

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että tupakoinnin kieltäminen liittyy henkilökohtaisen vapauden ja yksityiselämän suojaan (PeVL 21/2010 vp). Kiellon perustuslainmukaisuuden arvioinnille on merkitystä sillä, paljonko tupakointia rajoitettaisiin. Lain 7 luvun 8 §:ssä annetaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle mahdollisuus antaa tarkempia määräyksiä tupakoinnin kieltämisestä ja järjestämisestä. Yleisperustelujen mukaan suljettujen vankiloiden osastoille voitaisiin hankkia tupakointikoppeja. Suljetuilla osastoilla tupakointi edellyttäisi, että henkilökunta päästää vangin tupakointitilaan. Tupakoinnin kieltäminen asuinsellissä voi olla vangille merkittävä rajoitus.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että tupakointikielto selleissä on tärkeää tupakoimattomien vankien kannalta, mutta nikotiiniriippuvuus tulisi ottaa huomioon jo vangin sijoittamista suunniteltaessa. Tarvittaessa tulisi järjestää mahdollisuus korvaushoitoon. Myös **Kriminaalihuollon tukisäätiö** ja **Vankien omaiset VAO ry** ovat tätä mieltä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että laki voisi määrätä tupakointikiellon ilman velvollisuutta järjestää tai rakentaa tupakointitiloja. Tupakoinnin järjestäminen erityisesti tupakointiin varatuissa sisätiloissa voi viedä liian paljon henkilökunnan työaikaa suljetuilla osastoilla, joissa vangit saatetaan joutua viemään tupakalle yksittäin. Kiellon rikkomisesta on voitava määrätä seuraamus.

Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikkö vaatii, että vankeja ja työntekijöitä ei saa pakottaa altistumaan tupakansavulle. Yksikön tutkimusten mukaan noin 90 % vangeista tupakoi, mikä aiheuttaa terveysriskin tupakoimattomille ja vankilassa työskentelevälle henkilökunnalle, jos tupakointi selleissä sallitaan jatkossakin eikä vain tupakointiin varatuissa tiloissa. Vankilat tulee rinnastaa tupakkalain tarkoittamiin julkisiin tiloihin. Lausuttu koskee myös TVL 6 luvun 6 b §:ää.

Vankilavirkailijain liitto kannattaa tupakoinnin kieltämistä muissa kuin tupakointiin varatuissa tiloissa. Kielto aiheuttaa kuitenkin ongelmia ja lisätyötä tupakoiden ja sytytysvälineiden kontrollissa.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että tupakointikielto asuintilassa aiheuttaa käytännön ongelmia suljetummilla osastoilla sekä koko laitoksessa sulkemisajan jälkeen illalla. Henkilökunnan aika ei riitä tupakointitiloihin päästämiseen iltatoimintojen yhteydessä. Lisäksi esityksessä annettu hinta-arvio ilmastoinnilla varustettujen tupakkatilojen kustannuksista on liian pieni.

Jokelan vankila kieltäisi tupakoinnin yöaikana.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan tulisi ottaa kantaa siihen, onko tupakointi ulkoilun aikana riittävää.

7 §. Päätösvalta

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että pykälän mukaan sairaalayksikössä vaatetuksesta päättää ylilääkäri. Lain 7 luvun 2 §:ssä ei kuitenkaan ole perusteita, joilla voitaisiin määrätä sairaalayksikön tarpeiden mukaisesta vaatteiden käytöstä, ellei ilmaisun ”vankilan turvallisuus” katsota sisältävän myös tätä. Sairaalayksikössä rajoitustarve perustuneen hygieniasyihin. Toimivallan lisäksi on syytä riittävän selvästi säätää myös soveltuvasta rajoitusperusteesta. Pykälässä ei säädetä toimivallasta antaa haltuun sallittuja vaatteita.

Vankilavirkailijain liiton mukaan päätösvalta ulkoilun epäamisestä tulee olla valvonnan esimiestehtävissä toimivalla virkamiehellä, koska epäämisen tarve saattaa tulla yllättäen esiin ilta- ja viikonloppu-aikaan, jolloin virkamiehiä ei ole paikalla.

3.1.7 8 luku. Toimintaan osallistuminen

13 §. Osallistumisvelvollisuudesta vapauttaminen määräajaksi

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että perusteluiden mukaan osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista tarkasteltaisiin kalenterikuukausittain. Tämän lisäksi tarkastelu pitäisi tehdä myös kalenterivuositain, ettei vanki voi kerätä vapauttamispäiviä usean vuoden ajalta. Selvyyden vuoksi olisi otettava kantaa siihen, voi-ko osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisen ajoittaa poistumislupa-aikaan.

14 §. Päätösvalta

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että elinkautisvankien ja koko rangaistusta suorittavien vankien poistumislupia ja ulkopuoliseen toimintaan osallistumista koskevat säännökset säilytettäisiin ennallaan. Nykyinen käytäntö, jossa keskushallintoyksikkö myöntää periaatteellisesti tärkeät ensimmäiset poistumisluvat, on toimiva ja varmistaa ratkaisujen yhdenmukaisuuden.

3.1.8 9 luku. Vangin omaisuus ja tulot

1 §. Omaisuuden hallussapito

Eduskunnan oikeusasiamies viittaa 5 kohtaan, jonka mukaan esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä, jos se on tarpeen rikoksen tekemisen estämiseksi vankeusaikana. Laki jättää perusteluja enemmän tulkinnanvaraa sille, kuinka konkreettista uhkaa tai epäilyä kieltäminen edellyttää. Oikeusasiamies esittää kohdan täsmentämistä perusteluja vastaavaksi. Myös **Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen** mukaan säännös on epämääräinen. Hyvänä pidetään sitä, että vain haltuun antamisen epäämistä tehdään päätös, joskin tulisi edellyttää, että vanki tekee asiasta kirjallisen pyynnön.

Vankilavirkailijain liitto näkee erityisen tarpeellisena 4 momentin säännöksen esineen tai aineen hallussapidon epäamisestä, jos esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa.

2 §. Omaisuusluettelo

Suomen Asianajajaliiton mukaan vangilla tulisi olla oikeus saada omaisuutensa luetteloitua niin halutessaan, vaikka omaisuus olisi vähäarvoista.

Vankilavirkailijain liitto kannattaa sitä, ettei luetteloon merkitä vähäarvoista omaisuutta.

5 §. Omaisuuden palauttaminen

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että ”vangin tilille”-ilmaisun asemesta käytetään ilmaisua vangin ilmoittamalle tilille. Vankilalla ei liene mahdollisuutta tarkistaa, kenen nimissä tili on.

3.1.9 10 luku. Sosiaali- ja terveydenhuolto

6 a §. Sairastumisesta ilmoittaminen

Kriminaalihuollon tukisäätiön mukaan on myönteistä, että omaiset on otettu huomioon ehdottamalla vangille mahdollisuutta ilmoittaa vakavasta sairastumisesta tai vammautumisesta läheiselle.

9 §. Päätösvalta

Vankilavirkailijain liitto kannattaa sitä, että ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangille haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittu.

3.1.10 11 luku. Vapaa-aika

4 §. Kirjasto

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, ettei pykälän muutos ole perusoikeuksien rajoitusedellytykset huomioiden asianmukainen. Nyt kirjastoon pääsy on rajoitettu vain tarkasti määritellyiltä erityisryhmiltä, joista valtaosan kohdalla rajoitusperuste on lyhytaikainen. Uuden säännöksen mukaan vankilan järjestyssäännössä voitaisiin antaa määräyksiä osastokohtaisista rajoituksista kirjastoon pääsyyn, jos se on välttämätöntä vankilan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi. Ainoa esitetty peruste on, että osassa suljetuista vankiloista vankien kirjastoon vieminen on osoittautunut vaikeaksi toteuttaa vaarantamatta vankilan järjestystä ja turvallisuutta. Vaikeuksien laatu ja laajuus jää epäselväksi, samoin se, eikö niitä voida poistaa valvonnan keinoin. Liian tulkinnanvaraista on myös, milloin järjestyssääntömääräys olisi välttämätön. Se, että vankilalle asetetaan velvollisuus huolehtia kirjastopalveluista muilla tavoin esimerkiksi toimittamalla vangille lista kirjastossa olevista kirjoista, ei vastaa mahdollisuutta kirjaston käyttöön.

Vankilavirkailijain liitto kannattaa säännöstä kirjastoon pääsyn rajoittamisesta.

3.1.11 12 luku. Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan ehdotetut säännökset viestien avaamisesta ovat sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) säännösten valossa asianmukaisia. Ehdotetut säännökset ovat sähköisen viestinnän tietosuojalakiin nähden erityissäännöksiä, jolloin niitä sovelletaan niille säädetyssä laajuudessa sähköisen viestinnän tietosuojalain asemesta. Ministeriö esittää harkittavaksi, olisiko vankeus- ja tutkintavankeuslaeissa tarkoituksenmukaista viitata sähköisen viestinnän tietosuojalakiin, joka sisältää perussäännön sähköisen viestinnän luottamuksellisuudesta.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue kannattaa matkapuhelimen, sähköpostin ja internetin käyttöä sekä yhteydenpidon sallimista videoyhteyden välityksellä koskevia säännöksiä.

1 §. Kirjeenvaihto ja postilähetysten tarkastaminen

Eduskunnan oikeusasiamies ei pidä perusteltuna 1 momenttiin lisättyä rajoitusta, että vangin kirjeenvaihto-oikeus koskee vain postin välityksellä tapahtuvaa kirjeenvaihtoa. Sisäpostin käytön epääminen viivästyttää kirjeiden kulkua ja aiheuttaa vangille kustannuksia. Vankien alhainen tulotaso huomioon ottaen postimaksun maksamisen edellyttäminen saattaa kuitenkin ääritapauksissa rajoittaa vangin kirjeenvaihto-oikeutta.

2 §. Viestin lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että pykälän 1 momentissa mahdollistetaan vangin kirjeenvaihdon lukemista koskevan päätöksen tekeminen määrääjäksi tapauskohtaisen päätöksen sijaan. On otettava huomioon, että vanki, jonka kirjeenvaihtoa joidenkin henkilöiden kanssa on perusteltua lukea, voi olla kirjeenvaihdossa myös sellaisten tahojen kanssa, joihin ei liity lukemiseen oikeuttavia perusteita. Määrääjäksi tehtävä päätös tulisi lisäksi rajata koskemaan vain tahoja, joihin lukemisperusteet voidaan liittää.

Oikeusasiamies pitää ongelmallisena 3 momenttia, jonka mukaan vangilta peräisin oleva suljettu kirje voitaisiin suljetussa vankilassa lukea lähettäjän selvittämiseksi, jollei kirjeestä ilmene vangin nimi tai jollei vanki anna kirjettä henkilökohtaisesti henkilökunnalle. Ehdotuksessa puututaan luottamuksellisen viestin suojaan sen selvittämiseksi, onko suojaan perusteita puuttua. Säännöksen välttämättömyyttä tulee harkita ja lähettäjä tulee ensisijaisesti pyrkiä selvittämään esimerkiksi tiedustelemalla vangeilta kirjeen lähettäjää.

Sisäasiainministeriö kannattaa, että vastaanottajaan liittyvä syy voi olla peruste lukemiselle. Se edistää vankien oikeusturvaa ja tehostaa rikosten estämistä ja selvittämistä.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että perusteluissa ei täsmennetä tarkemmin, mihin henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin jäljennökset on tarkoitus tallentaa, joten muun muassa rekisteröinnin tavoite, jäljennysten käyttötarkoitus ja säilytysaika jäävät epämääräisiksi. Sääntelyä on syytä täsmentää. Lausuttu koskee myös vastaavaa tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ää.

Jokelan vankilan mukaan 2 viikon aika määräaikaiselle lukupäätökselle on liian lyhyt. Lausuttu koskee myös tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ää.

Vankilavirkailijain liitto ehdottaa 1–2 kk:n aikajännettä lukemista koskevalle päätökselle. Määräajaksi tehtävä päätös on perusteltu, jotta vältetään yksittäisten päätösten toistuvalla tekemisellä. Tarve lukemiseen ei yleensä poistu kovin äkkiä. Päätös voitaisiin tarvittaessa peruuttaa.

2 a §. Lukemisesta ilmoittaminen

Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan kahden viikon aika vaikuttaa pitkälti siihen nähden, että pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n mukaan takavarikoimisesta ilmoittamista voidaan siirtää enintään viikko haltuun ottamisesta, jos tärkeä tutkinnallinen syy sitä vaatii. Sen jälkeen tuomioistuin saa virkamiehen pyynnöstä päättää ilmoituksen siirtämisestä enintään kaksi kuukautta kerrallaan. Pykälän perusteluiden kanta, että kahden vangin välisen kirjeenvaihdon lukemispäätöksestä täytyy ilmoittaa vain vangille, joka on sijoitettu päätöksen tehneeseen vankilaan, on perusteeton.

Sisäasiainministeriö pitää kirjeen lukemista ja siinä noudatettavia määräaikoja koskevaa säännöstä tärkeänä lisäyksenä. Se selventää myös perusteita ja menettelyä, kun kirjeen lukemisen lykkääminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Lisäksi ministeriö pitää asianmukaisena, että jos asiassa on syytä epäillä rikosta, pakkokeinolain 7:9,2 mukaista määräaika kirjeen haltuun ottamisesta takavarikoimista varten voidaan noudattaa, vaikka määräaika poikkeaisi ehdotetun VL 2 a §:n kahden viikon määräajasta.

Suomen Asianajajaliiton mukaan vastaavan ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea myös kirjeiden ja muiden viestien avaamista samoin kuin niiden jäljentämistä ja pidättämistä. Vangin asianajajalle tai oikeudenkäyntiavustajalleen osoittaman kirjeen tai muun viestin pidättämisen ei tulisi olla sallittua. Asianajajan tai oikeudenkäyntiasiamiehen lähettämän kirjeen pidättämisen ei tulisi olla mahdollista, ellei se ole erityisen painavista syistä välttämätöntä. Asia vaatisi selvennystä lakiin. Vankilalla tulisi olla aina velvollisuus ilmoittaa asianajajalle ja oikeudenkäyntiasiamiehelle viivytyksettä tämän vangille lähettämän kirjeen tai muun viestin tai vangin ensin mainitulle osoittaman kirjeen tai muun viestin pidättämisestä, jos sellainen lain nojalla olisi sallittua. Ilmoituksen tulisi olla kirjallinen. On erittäin tärkeää, että asianajaja saa tiedon viestin perillemenon esteestä.

Jokelan vankilan mukaan lukemisesta ilmoittamisen lykkäämistä koskeva aika tulisi olla selkeästi pidempi, 6 kk tai esitutkinnan päättymiseen saakka. Vankilassa oma rikos-tutkinta alkaa usein paljon ennen poliisin esitutkinnan aloittamista, joten poliisien pakkokeinopykälät eivät ole käytettävissä vielä tuolloin. Pidättämisestä ilmoittamisessa tulisi olla sama 6 kuukauden maksimiaika. Lausuttu koskee myös tutkintavankeuslain 8 luvun 2 a §:ää.

4 §. Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että asianajotoimistojen lähettämien kirjeiden lähettäjä tietona on yleisesti toimiston nimi, ja tämän on katsottu tähän mennessä riittävän osoittamaan, että kyse on 4 §:ssä tarkoitettusta kirjeestä.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että säännöksen tulisi kattaa kaikki asianajajalta saadut ja asianajajalle osoitetut viestit ilman tietoa siitä, millaisesta asiasta toimeksiannossa on kysymys tai onko toimeksianto jo syntynyt vai ei. Tämä edellyttää 1 momentin sanamuodon täsmentämistä siten, ettei edellytettäisi, että vangin tulee olla osoittanut kirje ”asianajajalleen”. Pitäisi riittää, että kirje on osoitettu asianajajalle. Vangin asianajajalle osoittaman viestin luottamuksellisuuden tulisi olla samalla tavoin suojattu kuin vankien ihmisoikeusvalvontaelimille lähettämien kirjeiden (12 luvun 3 §). Vankien mahdollisuus saada oikeussuojaa vankiloissa tapahtuvia ihmisoikeusloukkauksia vastaan edellyttää mahdollisuutta lähestyä asianajajaa ja saada häneltä vastaus luottamuksellisesti.

6 a §. Matkapuhelimen käyttö

Sisäasiainministeriö kannattaa säännöstä. Se määrittelee laintasoisesti matkapuhelimen käytön avolaitoksissa.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus toteaa, että matkapuhelimen käytön peruuttamisessa ei mainita luvan ehtojen rikkomista. Olisi johdonmukaista, että luvan peruuttaminen noudattaa muiden vastaavien lupien peruuttamisen formaattia.

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteaa, että säännös toisi lain tasolle vallitsevan käytännön. Keskeinen puhelimen käyttöön liittyvä ongelma, johon esityksessä ei oteta kantaa, on kuitenkin suljettujen vankiloiden erittäin rajoitetut puhelinkäytännöt, jotka vaikeuttavat vankien viranomaisasioiden hoitoa ja yhteydenpitoa lähiomaisiin merkittävästi.

7 §. Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Eduskunnan oikeusasiamies pitää perusteltuna, että päätös tallentamisesta voitaisiin tehdä yhtä aikaa kuuntelemista koskevan päätöksen kanssa. Sitä, miksi tallentamisen edellytyksiä tulisi nykyisistä huomattavasti lieventää, ei ole perusteltu.

Tietosuoja-valtuutettu kiinnittää huomion pykälän 2 momenttiin, jossa säädetään puheluiden tallentamisesta muun muassa seuraavaa: ”- - Syntynyt taltio tai tallenne on viipymättä hävitettävä, jollei sitä mainitun pykälän mukaan luovuteta poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle.” Epäselväksi jää, mitä termi ”viipymättä” käytännössä tarkoittaa. Koska edellä mainittu saattaa käytännössä tarkoittaa tallenteiden lyhytaikaista säilyttämistä, tietosuoja-säännökset voivat tulla sovellettaviksi. Tätä taustaa vasten tulee selvittää, minne tallenteet lyhytaikaisesti tallennetaan ja millä toimintamallilla varmistetaan se, että tietoja ei säilytetä pidempään kuin rekisterinpitäjän toiminnan kannalta on välttämätöntä. Myös muihin henkilötietojen käsittelyn kannalta tarpeellisiin reunaehtoihin on kiinnitettävä huomiota. Lausuttu koskee myös tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:n 2 momenttia.

Suomen asianajajaliitto toteaa, että 4 momenttia tulisi muuttaa siten, että sanamuoto suojaa asiamiehen lisäksi asianajajan kanssa käytävien puheluiden luottamuksellisuutta.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan lain 12 luvun 7 §:n ja 13 luvun 2 §:n 3 momentin sanamuotoa tulisi selkeyttää, jotta sen soveltaminen niin kirjeiden lukemisen, puhelujen kuuntelemisen ja nauhoittamisen kuin tapaamisten teknisen kuuntelun ja tallentamisen osalta muodostuisi yhdenmukaiseksi.

Jokelan vankila toteaa, että puhelun kuuntelussa/tallentamisessa tulisi olla 6 kuukauden ilmoittamisaika rikostutkinnan ajalta tai akuutissa tilanteessa. Lausuttu koskee myös tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:ää.

9 §. Sähköpostin käyttö

Eduskunnan oikeusasiamies pohtii, onko pykälän tarkoitus kattaa myös tilanteet, joissa vankilan viralliseen sähköpostiosoitteeseen lupaa ennakolta pyytämättä lähetetään vangille tarkoitettu viesti, ja käsitelläänkö viestin edelleen toimittaminen tällöin lupa-asiana. Hallintolain 7 §:n palveluperiaate ja jossakin määrin myös normalisuusperiaate puoltaisivat sitä, että sähköpostiviestit toimitettaisiin vangille. Oikeusasiamies pitää perusteltuna, että sähköpostia voisi laajemminkin käyttää viestien lähettämiseen vangille. Tähän nähden 9 §:n luvulle asettamat edellytykset ovat tiukat. Vankila joutuu joka tapauksessa toimimaan postia käsittelevänä välikätenä. Kun sähköpostin yhteydessä ei voi toimittaa kiellettyjä esineitä tai aineita, tarkastustyö vähenisi.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan olisi pohdittava mahdollisuutta, ettei sähköpostin vastaanottamiseen tarvittaisi tärkeää syytä tai erillistä lupaa. Tätä puoltaisi tarkastustyön helpottuminen ja viestinnässä tapahtunut sähköistyminen. Sähköpostin vastaanottaminen voitaisiin sallia myös varmuusosastolle sijoitetulle vangille.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa sähköpostin ja internetin käyttömahdollisuutta. Perustelujen mukaan sähköpostin käyttöluvan päätösharkinnassa merkitystä olisi vangin ”kuulumisella tai perustellulla epäilyllä kuulumisesta järjestäytyneeseen rikollisryhmään tai muuten osallistumisesta sellaisen ryhmän toimintaan”. Vankilan osastolla ja turvallisuustasolla voi olla myös merkitystä. Kriminaalihuollon tukisäätiö kysyy, mikä on perusteltu epäily ja millä tavoin ja minkälaisien tietojen perusteella arvioinnit tehdään. Perusteluissa olisi hyvä tuoda esille esimerkkejä perustelluista epäilyistä.

9 a §. Internetin käyttö

Eduskunnan oikeusasiamies esittää, että internetiä saisi käyttää 11 luvun 6 §:n mukaiseen kirjallisuuden ja tiedotusvälineiden seuraamiseen ja 4 luvun 4 §:n edellyttämään vankien oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan oikeudellisen materiaalin saamiseen.

Sisäasiainministeriö katsoo, että säännös ajantasaistaa lainsäädäntöä vastaamaan nykykäytäntöjä. Ministeriö pohtii, kyetäänkö vankien sähköpostiliikennettä ja internetin käyttöä valvomaan siten, ettei käytöstä aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle, ja että kyetäänkö viestinnän osapuolista riittäväällä tavalla varmistumaan.

Poliisihallitus toteaa, että vangin yhteiskuntaan sopeutumista edistävät toimenpiteet, kuten mahdollisuus käyttää internetiä opiskeluun, ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Internetin käyttöön omalla tietokoneella liittyy kuitenkin riski rikollisen toiminnan jatkamisesta vankilasta käsin, joten internetin käytön tulee tapahtua vankilan tietokoneilla, joissa pääsy kielletyille sivustoille on estetty. Sinänsä vangin oman tietokoneen käyttö ei ole ongelmallista kunhan tietokoneessa ei ole internetyhteyttä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää internetin käyttöä koskevaa säännöstä tervetulleena tarkennuksena vankeuslakiin. Luvan myöntämistä on tarpeen tarkentaa valtioneuvoston asetuksella.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus kysyy, tarvitseeko tärkeäksi syyksi katsotut perusteet luetella miltei tyhjentävästi lain tasolla. Muotoilu saattaa tulevaisuudessa osoittautua epätarkoituksenmukaiseksi avoimemmissa olosuhteissa.

10 §. Tarkastamis- ja pidättämismenettely

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus ehdottaa pykälään mainintaa siitä, ettei vankia tarvitse kuulla viestin lukemisesta tai pidättämisestä päätettäessä.

11 §. Päätösvalta

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että pykälässä ei mainita ehdotetun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähettäjän selvittämisen päättämiseen oikeutettua tahoa eikä sitä, kuka päättää 2 a §:n mukaisesta lukemisesta ilmoittamatta jättämisestä.

3.1.12 13 luku. Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan olisi perusteltua edelleen säätää laissa, millä edellytyksillä tapaaminen voidaan järjestää olosuhteissa, joissa vanki ja tapaaja on rakenteellisin estein täysin erotettu toisistaan, tai joissa henkilökunnan läsnä olleen suorittama valvonta on niin intensiivistä, ettei vangilla ja tapaajalla ole lainkaan yksityisyyden suojaa.

Sisäasiainministeriö pitää 13 luvun tapaamisia koskevia pykäläitä (tapaamisen tekninen valvonta, valvottu ja valvomaton tapaaminen, lapsen tapaaminen, vankien välinen valvottu tapaaminen ja yhteydenpito videoyhteyden välityksellä) tarpeellisina, koska ne selkeyttävät vankien tapaamisoikeuksia ja oikeusturvaa, turvaavat yhteyksiä lähiomaisiin ja toisaalta edistävät vankilan turvallisuutta ja rikosten estämistä ja selvittämistä. Tapaamisen keskeyttämisen (8 §) sekä tapaamisen peruuttamisen ja epäämisen (9 §) sääntelemineen on tarpeellinen muutos oikeusturvan ja rikosten estäminen huomioiden.

Vankien omaiset VAO ry:n mukaan erityisvalvotuista tapaamismahdollisuuksista luopuminen heikentää tapaamismahdollisuuksia, jos se lisää epäämispäätöksiä ilman, että mahdollisuutta järjestää tapaaminen erillään muista vangeista tarvitsee selvittää.

2 §. Tapaamistilat ja valvonta

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että 1 momentin mukaan tilat valvomattomaan tapaamiseen tulee olla vain suljetussa vankilassa. Jos avolaitokseen sijoitetulla vangilla ei ole mahdollisuutta saada poistumislupaa, häntä ei tule asettaa valvomattomien tapaamisten suhteen huonompaan asemaan kuin suljetussa vankilassa olevia vankeja. Lainvalvontatyössä on havaittu, että vankien vastaanottaminen toiseen vankilaan tapaamista varten jää usein toteutumatta vankiloiden yliasutuksen vuoksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää, että 1 momentti muutetaan muotoon: ”vankilassa on oltava asianmukaiset tilat valvottuja ja asiamiehen tapaamisia varten sekä soveltuvat tilat valvomattomia ja 5 §:ssä tarkoitettuja lapsen tapaamisia varten”.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että 2 momentissa säädetään henkilökunnan läsnä ollen tapahtuvasta valvonnasta. Perustelujen mukaan henkilökunta voi kuulla ja tarvittaessa myös kuunnella vangin ja tapaajan välistä keskustelua. Kuuntelemiselle ei ole säädetty minkäänlaisia edellytyksiä. Oikeusasiamies pitää selvänä, että keskustelu vangin ja hänen tapaajiansa välillä kuuluu yksityiselämän suojan piiriin myös valvotussa tapaamistilanteessa. Suojaa ei voida kokonaan poistaa ilman riittäviä laissa säädettyjä perusteita. Koko keskustelun kuuntelemiselle tulee asettaa lailla riittävät edellytykset esimerkiksi siten kuin 13 luvun 2§:n 3 momentissa asetetaan teknisellä laitteella tapahtuvalle kuuntelulle.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus katsoo, että välittömästi henkilökunnan läsnä ollen tapahtuvasta kuuntelemisesta tulisi säätää lailla.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen mukaan tapaamisen sisältöä koskevan tallenteen luovuttamisesta poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle tulisi säätää samalla tavoin kuin viestin ja puhelutallenteen luovuttamisesta on säädetty.

3 §. Valvottu tapaaminen

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että jo rakenteelliset ratkaisut tapaamistilassa ovat vangin ja tapaajan täysin erottavia, voimassa olevan lainsäädännön perusteella kyseessä on erityisvalvottu tapaaminen, jonka järjestäminen edellyttää laissa mainittujen perusteiden olemassaoloa (EOA:n päätös 3870/2/05). Ehdotettu sääntely sisältää vain sen, että esteitä voidaan suljetuissa vankiloissa käyttää ja että tapaamistilojen teknisistä ja rakenteellisista valvontajärjestelyistä annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Vaikka tekniset ja rakenteelliset järjestelyt pääosin eivät ole asioita, joista edellytetään laintasosta sääntelyä, niiden laatua ei voida kaikkien suljetussa vankilassa olevien vankien osalta jättää asetuksella säätämisen varaan.

Oikeusasiamiehen mukaan 2 momentin tarkoitus jää epäselväksi. Siinä säädetään mahdollisuudesta järjestää tapaaminen erillään muista vangeista eräin edellytyksin. Valvottu tapaaminen järjestetään yleensä siten, että paikalla on useita vankeja ja tapaajia. Oikeusasiamies ei näe syytä, että asiasta tulisi säätää lailla. Tämä lienee yleensä vangin ja tapaajan näkökulmasta ennemmin tapaamisen yksityisyyttä lisäävä etu kuin rajoitus.

Naarajärven vankila pitää tärkeänä, että avolaitoksessakin olisi mahdollisuus järjestää 'erityisvalvottu' tapaaminen, jossa voitaisiin estää mm. lähiomaisten koskettelu. Kyse olisi tilanteista, jossa olisi perusteltua syytä epäillä omaisen olevan esimerkiksi pakotettu tuomaan tavattavalle luvattomia aineita.

Kriminaalihuollon tukisäätiö toivoo, että valvotuissa tapaamisissa pyritäisiin Ruotsissa käytössä olevaan malliin, jolloin suljetuissa vankiloissa tapaamiset järjestettäisiin pääsääntöisesti erityisissä vierailuhuoneissa ja avolaitoksissa vangin asuinhuoneissa, jolloin lapsi voi koskettaa vanhempansa kaikissa tapaamisissa.

5 §. Lapsen tapaaminen

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan pykälästä saa käsityksen, että lapsen tapaaminen on sidoksissa erillisten tapaamistilojen olemassaoloon. Samaan viittaa 2 §:n säännös, että suljetussa vankilassa on oltava erilliset tilat lapsen tapaamiseen. Sovellettaanko 5 §:ää myös avolaitoksessa tai vapauttamisyksikössä ja mistä pykälästä käy ilmi se perusteluissa todettu asia, että lapsi ja vanhempi voisivat lapsitapaamisessa koskettaa toisiaan? Keskushallintoyksikkö arvelee, että lapsitapaaminen ei korvaa valvomattomia tapaamisia, vaan vanki voi hakea myös valvomattomia tapaamisia lapsen kanssa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää, että vangille voidaan myöntää lupa alle 18-vuotiaan lapsen tapaamiseen. Vastuu huollosta päättyy, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

6 §. Asiamiehen tapaaminen

Suomen asianajajaliitto toteaa, että myös vankeuslaissa tulisi taata edellytykset tapaamiselle ilman aiheetonta viivytystä, kuten tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä säädettyihin. Vankeuslakia tulisi täsmentää siten, että se takaa vangille oikeuden tavata paitsi asiamiestä myös asianajajaa, jotta vangin oikeudesta tavata asianajajaa ei jäisi mahdollisuutta tulkinnalliseen epäselvyyteen.

Asianajajaliitto huomauttaa, että esitetty kynnys asiamiestapaamisen valvomiselle on liian matala. Valvonta on omiaan rajoittamaan yhteydenpitoa ja vaarantamaan luottamuksellisuuden, eikä siihen tulisi voida ryhtyä, ellei se ole välttämätöntä esimerkiksi vakavan rikoksen uhan vuoksi. Valvonta ei saisi olla sallittua muusta kuin välttämättömästä syystä. Vangin pyyntö ei ole riittävä syy, mutta asiamiehen pyyntö voi sitä joissakin tilanteissa olla esimerkiksi turvallisuussyistä. Valvonnasta ja sen perusteesta tulisi aina etukäteen ilmoittaa sekä vangille että hänen asianajajalleen kirjallisesti.

7 §. Vankien välinen valvottu tapaaminen

Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan olisi perusteltua, että 13 luvun 7 § ja 6 luvun 3 a § (vangin lyhytaikainen siirtäminen toiseen vankilaan) vastaisivat tapaamisten järjestämisperiaatteiden osalta toisiaan. Samassa vankilassa olevat vangit voivat käytännössä olla toisiinsa nähden samassa asemassa kuin eri vankiloihin sijoitetut vangit. Ehdotettu 7 § rajoittaa samaan vankilaan sijoitettujen vankien tapaamiset lähiomaisiin tai

muihin läheisiin. Oikeusasiamies ei ymmärrä, miksi muiden vankien tapaamisen mahdollisuus on kokonaan suljettu pois. Lienee selvää, että samassa vankilassa oleville vangeille voidaan 7 §:n estämättä myöntää valvomatonta tapaamista, jos sen edellytykset täyttyvät.

Vankilavirkailijain liitto ei kannata tapaamisoikeuden laajentamista vankien väliseen tapaamiseen esitetyllä tavalla. Tapaamismahdollisuutta voi pitää perusteltuna, jos kyseessä on läheinen sukulaisuus, jolloin tapaamisten järjestäminen ei ole poikkeuksellista nykyäänkään. Määritelmä ”muusta läheisestä henkilöstä” on kuitenkin tulkinnanvarainen, esimerkiksi rikoskumppanit voivat olla läheisiä. Vankiloissa, joissa miehet ja naiset suorittavat rangaistustaan, naisvangit voivat kokea painostusta tällaisiin suhteisiin. Mies- ja naisvankien kanssakäymisessä on ollut muutoinkin huolena naisten mahdollinen alistaminen. Vankien välinen kanssakäyminen lisää henkilökunnan työmäärää.

8 §. Tapaamisen keskeyttäminen

Vankilavirkailijain liitto kannattaa säännöstä.

10 §. Tapaamiskielto

Vankilavirkailijain liitto kannattaa sitä, että tapaajalle voidaan antaa olosuhteisiin nähden kohtuullinen, enintään kuuden kuukauden pituinen kielto vierailta vankilassa.

11 §. Alaikäisen tapaajan vankilaan päästäminen

Eduskunnan oikeusasiamies haluaa kiinnittää huomiota siihen, että vaikka varsinaista huoltajan tai sosiaaliviranomaisen suostumusta ei tarvita, tapauskohtaisesti tulee selvittää riittävästi, onko tapaaminen lapsen edun mukaista.

Kriminaalihuollon tukisäätiö ehdottaa, että alaikäisen lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä silloin, kun se on mahdollista hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden.

12 §. Tavaroiden vastaanottaminen ja tarkastaminen

Eduskunnan oikeusasiamies ei ole vakuuttunut, onko ratkaisu vankilan vähäisiin säilytystiloihin se, että tavaroiden toimittamista vangeille pyritään hankaloittamaan. Tästä ehdotetussa sääntelyssä on kyse, sillä helpoin ja halvin tapa tuoda vangille omaisuutta lienee tehdä se tapaamisessa. Muutoin tavarat joudutaan erikseen toimittamaan postitse. Tavaroiden vastaanottamisesta ei liene muuta sääntelyä kuin kyseinen tapaamisiin liittyvä lainkohta. Oikeusasiamies esittää harkittavaksi, onko asiasta tarpeen säätää muutoinkin.

Vankilavirkailijain liitto kannattaa sitä, että vankilassa voidaan vastaanottaa vähäinen määrä tavaroita ja esineitä.

13 §. Yhteydenpito videoyhteyden välityksellä

Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan vangin yhteydenpitomahdollisuuksien lisääminen on myönteinen ja vankeuslain tavoitteiden mukainen asia. Videoyhteyden valvonnan osalta viitataan 13 luvun 2§:n 2 momentissa esitettyyn. Valvonta, jossa henkilökunta on tilassa siten, että vangin ja tapaajan keskustelussa ei ole käytännössä yksityisyyttä, edellyttäisi tapauskohtaista harkintaa ja lailla säädettyjä perusteita. Valvonnasta säädettyä on otettava huomioon myös, tulisiko videoyhteys rinnastaa puheluun ja henkilökunnan läsnä ollen tapahtuva valvonta puhelinkeskustelun kuuntelemiseen. Videoyhteydellä tapahtuvan yhteydenpidon keskeyttämisestä ja peruuttamisesta on perusteltua säätää. Lain 13 luvun 8 ja 9 pykälissä esitetyt keskeyttämis- ja peruuttamisperusteet, joihin säännöksessä viitataan, soveltunevat kuitenkin harvoin videoyhteyteen.

Suomen asianajajaliiton mukaan vangin asianajajalla tai oikeudenkäyntiasiamiehellä tulisi aina olla oikeus tapaamiseen henkilökohtaisesti. On myös kyseenalaistettava esitykseen sisältyvä mahdollisuus vangin ja asiamiehen välisen videoneuvottelun valvontaan. Syitä valvonnan tarpeellisuudelle saati välttämättömyydelle on vaikea löytää. Kun neuvottelu käydään teknisen yhteyden välityksellä, huomioon on otettava myös siihen liittyvät tietosuojariskit. Videoyhteyden välityksellä käytäviä asianajajan ja vangin välisiä neuvotteluja tulisi koskea myös nimenomainen ja ehdoton tallentamiskielto. Ylipäätään on kyseenalaistettava asiamiestapaamisen valvominen teknisen laitteen välityksellä, koska valvontalaitteissa useimmiten on kuuntelumahdollisuus teknisesti olemassa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa yhteydenpitomahdollisuutta videoyhteyden välityksellä ja toteaa, että on tärkeää varmistaa että videoyhteyden ottamiseen on tila, jossa voidaan käydä myös luottamuksellisia keskusteluja. Myös **Vankien omaiset VAO ry** kannattaa neuvotteluyhteyksien käytön laajentamista ja vakiinnuttamista.

3.1.13 14 luku. Poistumislupa

8 §. Poistumisluvan ehdot

Sisäasiainministeriö kannattaa mahdollisuutta vangin tekniseen valvontaan.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa säännökseen lisäystä. Sama valvontaoikeus kuin poistumisluvalla olevien valvonnassa tulisi saada muihinkin tilanteisiin, joissa vanki käy vankilan ulkopuolella, kuten opiskelu- ja siviilityöluvat. Avolaitoksissa tulisi lisäksi olla mahdollisuus valvoa vankia avolaitoksen ulkopuolella.

11 §. Päätösvalta

Vankilavirkailijain liitto lausuu elinkautista tai koko rangaistusta suorittavan vangin poistumislupaa koskevasta päätösvallasta. Luonnoksessa ehdotetaan päätösvallan siirtoa keskushallintoyksiköltä arviointikeskukselle. Jos päätösvalta siirretään, se pitäisi siirtää vankilan johtajalle, jolla (ja vankilan henkilökunnalla yleisemminkin) on parempi vankituntemus kuin arviointikeskuksella, joka tekee päätöksensä asiakirjojen pohjalta.

3.1.14 15 luku. Vankilan järjestys ja kurinpito

4 §. Vangille määrättävät kurinpitorangaistukset

Turun vankila toteaa, että ehdotettu yksinäisyysrangaistuksen enimmäispituuden lyhentäminen 14 vuorokaudesta 10 vuorokauteen on oikeasuuntainen muutos, mutta riittävä enimmäisrangaistus voisi perustellusti olla 7 vuorokautta. Turun vankilassa ei ole useisiin vuosiin ollut tarvetta antaa yli 7 vuorokauden yksinäisyysrangaistuksia. Jos teko on niin vakava että se edellyttäisi tätä pidempää yksinäisyysrangaistusta, se on syytä siirtää poliisin tutkittavaksi.

Jokelan vankila toteaa, että yksinäisyysrangaistuksen maksimiaika tulisi jättää ennalleen, jolloin esimerkiksi lievät pahoinpitelyt tulee käsiteltyä vankilassa. Useissa tapauksissa ei lieviä pahoinpitelyjä, huumausainerikoksia yms. kannata lähettää poliisille jatkotutkintaan, koska on erittäin todennäköistä, ettei vangille tule asiasta mitään seuraamusta. Lausuttu koskee myös tutkintavankeuslain 10 luvun 4 §:n 3 momenttia. **Vankilavirkailijain liiton** mukaan maksimipituuden alentamisella ei katsota saavutettavan olennaista hyötyä. Pitkiä rangaistuksia käytetään äärimmäisen harvoin, mutta tuolloin ne ovat perusteltuja.

8 §. Yksinäisyysrangaistus

Eduskunnan oikeusasiamies ehdottaa, että 3 momentin perusteluissa menettelyä olisi mahdollista täsmentää mainitsemalla, että ilmoitus tulee tehdä sellaiselle terveydenhuollon ammattihenkilölle, jolla on koulutuksensa perusteella riittävät edellytykset arvioida vangin terveydentilaa kokonaisuudessaan. Vastaavaa todetaan lain 15 luvun 14 §:stä.

15 §. Kurinpitorangaistuksen määrääminen

Sisäasiainministeriö kannattaa videoneuvottelun käyttämistä kuulemisessa. Se on omiaan vähentämään vankikuljetusten tarvetta ja parantamaan todistajien turvallisuutta.

3.1.15 16 luku. Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

4 §. Henkilöntarkastus

Eduskunnan oikeusasiamies pitää perusteltuna 2 momenttiin ehdotettua lisäystä siitä, että henkilöntarkastuksena voitaisiin tehdä myös suun tarkastaminen. Kuitenkin suun avaaminen väkivalloin sisältää vammautumisriskin. Oikeusasiamies ei ole vakuuttunut, että 18 luvun 6 §:n 2 momentin edellytykset täyttyvät suun tarkastamisen osalta. Pitää harkita, onko perusteluissa lainkaan syytä mainita voimakeinoja.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunnossa yksiköiden kommentit -osiossa kannatetaan muutosta henkilöntarkastukseen suun avaamisen osalta. Aineiden olemassaolosta ei voida tällöinkään täysin varmistua. Sen sijaan voimakeinojen käyttämistä tarkastamisen yhteydessä pidetään lausunnossa arveluttavana.

Myös **sisäasiainministeriö** ja **Vankilavirkailijain liitto** kannattavat sitä, että henkilöntarkastus käsittää myös vangin suun tutkimisen.

Jokelan vankilan mukaan vankeuslain 16 luvun 4 §:ssä ja tutkintavankeuslain 11 luvun 4 §:ssä säädettyyn henkilöntarkastukseen tulisi lisätä suun lisäksi kivesten aluset ja pakaroiden väli. Nämä ovat kuitenkin yleisimmät huumeiden säilytyspaikat ja katsastuspäätöksen teko niiden tutkimiseksi on työllistävää ja hidasta.

6 a §. Päähteiden valmistamisen ja käytön kieltö

Sisäasiainministeriö kannattaa säännöstä.

7 §. Päähteettömyyden valvonta

Eduskunnan oikeusasiamies kommentoi virtsa-, sylki- tai puhallusnäytteen antamista eräiden lupien ehtona. Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan ei ole täysin selvää, onko ylipäätään ja milloin on perusteltua luvan jälkeen vaatia näytettä luvan ehtoon vedoten.

Sisäasiainministeriö kannattaa 7 §:ään ehdotettuja muutoksia.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus arvioi säännöksen mainintaa lapsen tapaamisesta. Ehdotuksessa lapsen tapaamisen ehdoksi tulee asettaa, että vanki pyydetäessä antaa päihdetestin. Aluekeskus toteaa, että tarkoituksena ilmeisesti on, että lapsitapaaminen voidaan peruuttaa 13 luvun 9 §:n perusteella, jos vanki antaa positiivisen näytteen. Selvää on, että rajoituksia voidaan pitää välttämättöminä tilanteissa, joissa vangin todetaan olevan tapaamistilanteessa päihtynyt. Sen sijaan edellytystä kokonaan negatiivisen näytteen osalta voidaan pitää jossakin määrin ristiriitaisena suhteessa lapsitapaamisten tarkoitukseen tukea vangin ja lapsen yhteydenpitoa ja keskinäisiä suhteita. Tulisikin pohtia, voitaisiinko lapsen ja päihdeongelmaisen vanhemman erityinen tapaaminen sallia turvallisessa ja valvotussa ympäristössä positiivisesta näytteestä huolimatta. Myös **Kriminaalihuollon tukisäätiö** esittää samaa. Lasta ei saa rangaista vanhemman päihteiden käytöstä, jos tapaaminen on muutoin lapsen edun mukainen.

7 a §. Huumausaineiden etsintään koulutetun koiran luovuttaminen toisen viranomaisen käyttöön

Sisäasiainministeriö kannattaa uutta 7 a §:ää ja pitää perusteltuna, että käytännössä toimivaksi osoittautunut joustava ja taloudellinen yhteistoiminnan muoto kirjataan myös lain tasolle. Myös **Rajavartiolaitos** kannattaa ehdotusta.

Tulli kannattaa säännöstä. Huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien käyttäminen Rikosseuraamuslaitoksen, poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen välisessä yhteistoiminnassa on osoittautunut muutoin toimivaksi paitsi että Tullin toimivaltuuskysymys ei ole ollut selkeä tehtävissä PTR-toiminnan ulkopuolella. Yleisperusteluissa on todettu, ettei Tullin huumekoirien käyttöä vankiloissa voida perustella virka-avun antamisella, koska Tullin koiranohjaajilla ei muutoin ole tällaista toimivaltaa. Perusteluissa on kuitenkin virheellisesti oletettu, että säännöksellä koirien luovuttamisesta toisen viranomaisen käyttöön tuotaisiin mukana myös koiranohjaajalle toimivalta. Virkatehtävään on

löydyttävä laista toimivaltanormi, jonka nojalla virkamies on oikeutettu suorittamaan tehtävää. Tulli ehdottaa lisättäväksi tullilakiin uutta 14 b §:ää, joka antaisi tullimiehelle oikeuden tarvittaviin rikosseuraamuslaitoksen virkatehtäviin.

10 §. Päätösvalta

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus ehdottaa, että päätösvalta erityistarkastuksesta annetaan yksittäistapauksessa myös aluekeskukselle, joka sijaitsee lähempänä laitosta ja organisoii turvallisuuteen liittyviä toimintoja yksiköihin.

3.1.16 18 luku. Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

4 §. Eristämistarkkailu

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että ilmaisua ”tarkkailla teknisin apuvälinein tai muulla tavoin” esitetään muutettavaksi muotoon ”tarkkailla ja valvoa teknisin apuvälinein tai antamalla vangin käyttöön soveltuva vaatetus”: Muutoksella on tarkoitus hyväksyä tarkkailuhaalareiden käyttäminen eristämistarkkailussa, mutta tämä ei ilmene laista riittävästi. Perustelujen mukaan haalarin tarkoituksena on, ettei vankia tarvitse tarkkailla koko ajan. Tämä saattaa muodostaa turvallisuusriskin. Myös haalareihin puettua vankia tulisi tarkkailla ja valvoa koko ajan. Käyttöä koskeva asia on edelleen vireillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Perustuslakivaliokunta ottanee kantaa tarkkailuhaalareiden hyväksyttävyyteen perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.

Sisäasiainministeriö pitää asianmukaisena ehdotettua säännöstä eristämistarkkailuun sijoitetun vangin tarkkailun tehostamisesta mm. antamalla tälle käyttöön soveltuva vaatetus.

Vankilavirkailijain liitto kannattaa tarkkailuhaalarin käyttämistä. Se on osoittautunut tehokkaaksi apuvälineeksi estämään kehon sisäistä huumeiden salakuljetusta vankilaan, joten sen käytön laillistaminen on tarkoituksenmukaista.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että muotoilu ”antamalla vangin käyttöön soveltuva vaatetus” ei kuvaa säännöksen tarkoitusta. Lausunnossa ehdotetaan, että sanamuoto muutettaisiin kuulumaan ”pukemalla vangin päälle tarkkailuun sopiva vaatetus”. Näin ilmenisi, että vaateen käyttö ei ole vapaaehtoista.

Suomen Asianajajaliitto ei kannata tarkkailuhaalareiden käyttöä missään olosuhteissa. Niiden käyttäminen ei täytä ihmisarvoa kunnioittavan kohtelun vaatimusta. Myös **Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen** lausunnossa yksiköiden kommentit -osiossa haalarin käyttämiseen suhtaudutaan kriittisesti.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että valvonnan lisäämisen sijasta tulisi lisätä vankien mahdollisuuksia päihdekuntoutukseen. Lausunnon mukaan on vaikea ymmärtää väitettä, että tarkkailuhaalareiden käyttö ei olisi epäinhimillistä ja vangin ihmisarvoa alentavaa. Ehdotuksesta puuttuu myös aikaraja, kuinka kauan haalareita saadaan pitää.

3.1.17 19 luku. Ilmoitukset ja tiedon antaminen

5 §. Ilmoitukset poliisille

Eduskunnan oikeusasiamies kommentoi lain 19 luvun 5§:ää, jossa velvoitetaan ilmoittamaan poliisille väkivalta-, seksuaali- tai henkirikoksesta tuomitun vangin vapauttamisesta. Yleisperusteluissa rikoksen uusijoista ilmoittamisen osalta jää epäselväksi, millä ajanjaksolla uusimista tarkasteltaisiin, kuinka uusiminen ylipäätään määriteltäisiin, onko rikosseuraamusviranomaisilla käytössään tiedot, joista uusiminen käy ilmi, ja miten työllistävää uusimistiedon selvittäminen olisi.

Sisäasiainministeriö pitää säännöstä välttämättömänä ja perusteltuna poliisin lakisääteisten tehtävien ja erityisesti poliisilain 1 §:ssä mainittujen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä sekä rikosten ennalta estämistä koskevien tehtävien hoitamiseksi. Myös **Poliisihallitus** kannattaa muutosta.

Jokelan vankilan mukaan säännöksen mukainen ilmoitus tulisi tehdä myös Valviralle. Lausunnossa otetaan esimerkiksi tilanne, jossa toistuvaan pedofiliaan syyllistyneellä vangilla on perushoitajakoulutus. Mahdollinen hakeutuminen mainittuun työhön tulisi ennalta estää (ainakin lasten kanssa toimiminen).

3.1.18 20 luku. Muutoksenhaku

1 §. Oikaisuvaatimus

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että vankeuslain 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun erillään pitämiseen voi jo nyt hakea muutosta. Tällä hetkellä muutosta voi hakea heti päätöksen tekemisen jälkeen, ei vasta erillään pitämisen kestänyt vähintään seitsemän vuorokautta. Epäselväksi jää, miksi nykyistä muutoksenhakuoikeutta ehdotetaan heikennettäväksi. Lisäksi lain 12 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan kirjeen tai postilähetyksen pidättämisestä on annettava tieto joko lähettäjälle tai vastaanottajalle, ja kun sekä vangille että kirjeenvaihdon toiselle osapuolelle nyt ehdotetaan säädettäväksi oikeus hakea muutosta, tulee myös ilmoitusvelvollisuuden kohdistua kumpaankin. Oikeusasiamies varaa mahdollisuuden ottaa jatkokäsittelyssä kantaa 20 luvun sisältöön.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että luonnoksessa on päädytty ehdottamaan kattavia ja täsmällisiä luetteloita muutoksenhakukelpoisista ja -kiellossa olevista päätöksistä. Hallintopäätösten pääsääntöisen valituskelpoisuuden kannalta perustellumpaa olisi ollut säätää yleisestä muutoksenhakuoikeudesta ja täsmällisesti luetteloita muutoksenhaku-kiellossa olevat päätökset. Vangin näkökulmasta voi olla vaikea nähdä merkittävää eroa joidenkin päätösten valituskelpoisuuden välillä, esimerkiksi poistumislupa erittäin tärkeästä syystä on muutoksenhakuoikeus, mutta tärkeästä syystä ei ole. Uudistukset laajentavat muutoksenhakuun oikeutettuja tahoja: tapaajalla ja kirjeen lähettäjällä tai vastaanottajalla olisi erillinen muutoksenhakuoikeus. Tätä voidaan pitää perusteltuna.

Kuopion hallinto-oikeus pitää perusteltuna muutoksenhakuoikeuden uudistamista. Selkein olisi vaihtoehto, jossa laissa säädettäisiin muutoksenhakukelpoisista päätöksistä sekä muutoksenhakukiellon alaisista päätöksistä. Muutoksenhakuoikeuteen ei jäisi asiakokonaisuuksia, joiden kuuluminen muutoksenhaun piiriin olisi epäselvää.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö esittää, että vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä säädettyyn rangaistusajaksi lukemista koskevaan päätökseen saattaisi olla aiheellista lisätä mahdollisuus (erikseen rangaistusaikapäätöksestä) hakea oikaisua.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus kiinnittää huomiota 3 momenttiin, jonka mukaan kirjeen pidättämisestä tehtyyn päätökseen voisi hakea muutosta myös vangille kirjeen lähettänyt tai vangin lähettämän kirjeen vastaanottaja. Uudistus on hie-man epälooginen vastaanottajaksi merkityn henkilön osalta, koska kirjeen pidättämisellä pyritään muun muassa estämään erinäisten käskyjen välittäminen vankilasta käsin.

Turun vankila kommentoi esitystä, jonka mukaan tapaamiskieltopäätöksistä voisi hakea muutosta paitsi vanki, myös tapaaaja. Joissain tilanteissa on kyseenalaista, että vanki voi hakea muutosta asiaan, joka ei suoranaisesti häntä koske ja jossa hän ei ole asianosainen. Turun vankilan kaltaisessa suljetussa vankilassa tapaamiskieltopäätöksiin johtaneet tapahtumat ovat lähes poikkeuksetta tapahtuneet jo ennen tapaamisen alkamista, eli vanki ei ole ollut paikalla. Useimmiten kyse on vankilan portilla tapahtuneesta tapaaajan aiheuttamasta väkivaltatilanteesta tai tapaaajalta tarkastuksessa löydettyistä kielletyistä aineista tai esineistä. Yleensä tapahtumat johtavat vakavuutensa vuoksi tapaaajan kohdistuvaan poliisitutkintaan. Lausunnossa pohditaan, voisiko tapahtumista edes kertoa vangille ilman tapaaajan nimenomaista suostumusta ennen kuin asia tulee julkiseksi esimerkiksi jutun oikeuskäsittelyssä, ja mitä näissä tilanteissa voi kirjoittaa tapaamiskieltopäätöksen perusteiksi. Saattaa käydä niinkin, että tapaaaja hyväksyy tapaamiskiel- lon, jolloin tuntuisi kummalliselta, jos vanki voi silti hakea siihen itsenäisesti muutosta.

Turun vankila näkee ongelmallisena myös ehdotuksen, että postilähetysten pidättämis- päätöksiin voisi jatkossa hakea muutosta vangin lisäksi myös lähettäjä tai vastaanottaja. Lähettäjä ei ymmärrettävästi koskaan laita lähetykseen lainkaan nimeä tai sitten nimi on joko tekaistu tai jopa toisen henkilön nimi. Kun tällaiselle täysin ulkopuoliselle henki- lölle lähetettäisiin tiedoksi päätös ja muutoksenhakuohjeet lähetyksen pidättämisestä, asia ei edistäisi kenenkään oikeusturvaa. Lisäksi tilanteissa, joissa pidättämisspäätöksen tarkoituksena on estää viestin sisällön välittyminen vastaanottajalle, ongelmana on, mi- ten muutoksenhakumahdollisuus sekä lähettäjälle että vastaanottajalle voitaisiin käytän- nössä toteuttaa. Lausunnossa kysytään, mitä perusteita pidättämisspäätökselle voitaisiin kirjoittaa, kun tarkoitus on estää kirjeen sisällön välittyminen vastaanottajalle.

2 §. Muutoksenhakukielto

Kriminaalihuollon tukisäätiön mukaan mahdollisuus oikaisuvaatimuksen tekemiseen on laajennettava seuraaviin päätöksiin: 4 luku 9 § avolaitokseen sijoittaminen, 6 luku 1 ja 3 § vangin siirtäminen suljetusta toiseen suljettuun ja avolaitoksesta toiseen avolai- tokseen, 8 luku 9 § 3 momentti lupa osallistua valvottuun ulkopuoliseen toimintaan, 13 luku 4 ja 5 § valvomaton tapaaminen ja lapsitapaaminen sekä 14 luku 2, 4 ja 6 § poistumislupa rangaistusajan pituuden perusteella ja tärkeästä syystä ja saatettuna.

3 §. Oikaisuvaatimusmenettely

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että vankeuslain 20 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan oikaisuvaatimus on tehtävä viikon kuluessa siitä, kun päätös on annettu vangille tiedoksi. Muutoksenhakuoikeus on 20 luvun 1 §:n 2 ja 3 momentissa annettu myös muille kuin vangeille. Tätä ei ole otettu vankeuslaissa huomioon, vai onko muiden kuin vankien osalta ajateltu noudatettavan hallintolain 49 c §:ää. Jos näin on, vangilla ja vankilan ulkopuolisella henkilöllä on tällöin toisistaan poikkeava aika oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Tämä ei liene perusteltua.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että esitetty oikaisuvaatimusten käsittelyn keskittäminen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön yhdenmukaistaa oikaisuvaatimusjärjestelmää ja hallinto-oikeus pitää ehdotettua muutosta perusteltuna. Myös **Kuopion hallinto-oikeus** on tätä mieltä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ei kannata oikaisuvaatimusten siirtoa alueilta keskushallintoyksikköön. Nykykäytäntö on osoittautunut hyvin toimivaksi. Ehdotettu menettely, jossa vain esittely tapahtuisi rikosseuraamusalueelta, edellyttäisi, että keskushallintoyksikössä on virkamies, joka koordinoi esittelyä. Tämä aiheuttaisi jossain määrin päällekkäistä työtä. Keskushallintoyksikön oikeudellinen yksikkö on tarkoitus lakkauttaa sopeuttamissuunnitelman mukaisten säästötoimien yhteydessä, jolloin henkilöstön määrä vähenee.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan esittelyn järjestäminen rikosseuraamusalueelta keskushallintoyksikköön ei ole ongelmatonta. Vankitietojärjestelmään ei voida kirjata oikaisuvaatimusprosessin kirjallista aineistoa, jota tarvitaan oikaisuvaatimusprosessissa itse oikaisuvaatimuksen lisäksi. Päätöksentekijä ei voine tehdä päätöstä asiakirjoja näkemättä. Oikaisuvaatimusasiat on määritelty laissa kiireellisiksi. Ratkaisuvallan siirtäminen keskushallintoyksikköön tulisi hidastamaan ja monimutkaistamaan toimivaa prosessia käytännön työvaiheita lisäämällä. On liian aikaista arvioida lisäresurssien tarvetta, koska keskushallintoyksikössä ei ole vielä päätetty, miten ratkaisutoiminta yksikössä järjestettäisiin, eikä tietoa oikaisuvaatimusten määristä ole.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus ei kannata muutoksenhakumenettelyn uudistamista. Menettelyn yhdenmukaisuus toteutuu nykyisessä mallissakin hyvin. Oikaisuvaatimuksia on ratkaissut kolme aluejohtajaa, ja asian esittelijät ovat pitäneet säännöllisesti yhteyttä keskenään samalla kun vankitietojärjestelmästä on ollut mahdollista seurata muiden rikosseuraamusalueiden ratkaisukäytäntöä. Oikaisuvaatimusmenettely on osoittautunut erinomaiseksi keinoksi valvoa ja ohjata vankiloissa harjoitettavaa hallintomenettelyä, päätöksentekoa ja vankien yhdenvertaisen kohtelun toteutumista. Uudistukset heikentävät merkittävästi aluekeskuksen ohjaus- ja valvontatehtävän tehokkuutta. Muutosten toteutus aiheuttaa merkittävästi lisätyötä, joten arviota nykyisen henkilöstöresurssin riittävydestä ei voida pitää realistisena.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen mukaan keskittämällä kaikkien oikaisuvaatimusasioiden ratkaiseminen keskushallintoyksikköön uhkana on käsittelyaikojen pidentyminen ja mahdollisesti ratkaisijan puutteellisesta laitostuntemuksesta johtuvat vaikeudet. Voimassa oleva vankeuslain 20 luvun 11 § edellyttää oikaisuvaatimusten

käsittelistä kiireellisinä. Lausunnossa huomautetaan, että luonnosvaiheen hallituksen esityksessä kiireellisyysvaatimus on säilytetty ainoastaan hallinto-oikeuden käsittelylle.

4 §. Valitus hallinto-oikeuteen

Helsingin hallinto-oikeus huomauttaa, että ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämistä koskeva asia käsitellään voimassa olevan vankeuslain 20 luvun 7 §:n mukaan pääkäsitelyssä käräjäoikeudessa. Esityksessä voi olla tarpeen pohtia erikseen sitä, mikä merkitys on sillä, että sovellettava prosessilaki vaihtuisi esitetyn muutoksen myötä hallintolainkäyttölaiksi, jossa menettely on pääosin kirjallista.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että 2 momentissa säädetään siitä, mihin hallinto-oikeuteen valitus olisi tehtävä. On jossain määrin epäselvää, mitä lainkohdan ensimmäisessä lauseessa tarkoitetaan rikosseuraamusalueen yksiköiden tekemillä päätöksillä, joista valitetaan rikosseuraamusalueen päätoimipaikan mukaan määräytyvään hallinto-oikeuteen. Luonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että oikaisuvaatimusten käsittely keskitettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, valitusten käsittely säilyisi edelleen niissä hallinto-oikeuksissa, joihin valitukset on nytkin tehty. Hallinto-oikeus toteaa, että ehdotetun vankeuslain 20 luvun 1 §:n mukaisia muutoksenhakukelpoisia päätöksiä koskevien valitusten hajauttaminen alueellisiin hallinto-oikeuksiin ei ilmene riittävällä tarkkuudella ehdotetun vankeuslain 20 luvun 4 §:n 2 momentista, koska lainkohdan jälkimmäisen lauseen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätöksistä valitetaan Helsingin hallinto-oikeuteen. Luonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että tämän ei kuitenkaan olisi tarkoitus koskea keskushallintoyksikön antamia oikaisuvaatimuspäätöksiä.

5 §. Valituksen käsittely hallinto-oikeudessa

Eduskunnan oikeusasiamies ehdottaa, että lain perusteluissa lienee syytä esittää, millä säännöksillä nyt vankeuslaista poistettavat säännökset korvautuvat. Havaintojen mukaan hallintolain sisältö ei läheskään aina ole rikosseuraamusalalla työskenteleville tuttu. Myös hallinto-oikeuksien vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia koskevissa asioissa antamat päätökset ovat joskus olleet keskenään ristiriitaisia. Nykyistä muutoksenhakukielloa perustellumpaa olisi, että päätöksistä olisi mahdollista hakea korkeimmalta hallinto-oikeudelta valituslupaa.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että ehdotetun vankeuslain 20 luvun 5 §:n mukaan hallinto-oikeuden päätökseen ei saisi nykyiseen tapaan hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus pitäisi parempana vaihtoehtoa, jossa hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Vähintäänkin valituskiellon säätämistä hallinto-oikeuden päätöksestä olisi perusteltava esityksessä tarkemmin. Hallinto-oikeus huomauttaa, että kun muutoksenhakukiellon alaisessa vankeuslakia koskevassa asiassa on katsottu olevan valitusoikeus suoraan perustuslain 21 §:n nojalla, on tällöin hallinto-oikeuden päätöksestä muista vankiasioista poiketen valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kuopion hallinto-oikeus kannattaisi valituslupajärjestelmää. Koska hallinto-oikeudet eivät pääse tarkastelemaan toistensa tekemiä päätöksiä, ratkaisukäytännön yhtenäisyyden turvaaminen voi olla ongelmallista. Muutoksenhakukielto on ongelmallinen ottaen erityisesti huomioon, että kysymys on yhden jäsenen kokoonpanossa ratkaistavista asioista.

6 §. Oikeusapu (jatkovalmistelussa 8 §)

Kuopion hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan on epäselvää, minkä tahon toimivaltaan kuuluu päättää oikeusavun myöntämisestä vangille (tuomioistuimen eli hallinto-oikeuden vai oikeusaputoimiston vai kummankin). Vankeuslaissa tulisi olla myös selvä säännös siitä, kenen toimivaltaan kuuluu myöntää oikeusapua täytäntöönpanon lykkäämistä koskevissa asioissa. Valittaja ei hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan näissä asioissa ole vielä vangin asemassa, vaan hän on ainoastaan vankeusrangaistukseen tuomittu, joka hakee lykkäystä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon. Olisi syytä pohtia, tulisiko laissa olla selvyuden vuoksi vangin ja tutkintavangin määritelmä.

3.1.19 Muut lausunnoissa ilmenneet asiat

Eduskunnan oikeusasiamies viittaa lausunnossa aiempiin ratkaisuihinsa, joita ei esityksessä ole huomioitu. Oikeusasiamiehen 15.9.2010 antamissa ratkaisuissa dnro 3349/4/08 ja dnro 3169/2/10 oli muun muassa kyse siitä, suojaako vankeuslain 12 luku riittävästi vangin kirjeenvaihtoa lainkäyttö-, syyttäjä- ja poliisiviranomaisten kanssa ja onko vankeuslain 12 luvun 3§:n muuttamiselle tältä osin perusteita.

Päätöksessä 11.10.2011 dnro 3447/4/09 viitataan vankeuslain 19 luvun 2 §:ään, joka mahdollistaa sen, että havaittaessa vankilassa jokin vankilan näkemyksen mukaan poliisille rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi merkityksellinen seikka, vankila saa antaa tämän tiedon muuan muassa poliisille. On kuitenkin säännöksiä, joissa tietojen käyttöä todisteena on rajoitettu tai se on kielletty, esimerkiksi useat oikeudenkäymiskaaren 17 luvun todistajia koskevat säännökset. Todistamiskiellot ja -rajoitukset on poliisilain 35§:n (sekä vastaavan 1.1.2004 voimaan tulleen poliisilain 4 luvun 2 §:n) lisäksi otettu huomioon useissa muissa poliisia koskevissa säännöksissä.

Päätöksessä 4.5.2011 dnro 1658/2/11 oli kyse eri vankilaan sijoitettujen vankien mahdollisuudesta olla yhteydessä toisiinsa puhelimitse. Eri vankiloissa olevien vankien osalta ei ole erikseen säädetty puhelimen käytöstä heidän keskenään ja säädöspohja on tältä osin tulkinnanvarainen. Myös eri vankiloissa olevilla vangeilla tulisi joissakin tilanteissa olla oikeus hoitaa keskenään asioita puhelimitse.

Päätöksessä 20.12.2011 dnro 1686/4/11 todetaan, että vangin oikeuksista ja velvollisuuksista hänen ollessaan vankilan ulkopuolella tilapäisesti hoidossa tai tutkimuksessa ei ole erikseen säädetty.

Oikeusasiamies toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikköön kuuluvassa yksikössä olevan vangin asema ja valta tehdä häntä koskevia päätöksiä tulisi ottaa

johdonmukaisesti huomioon kautta koko lain. Lisäksi luonnoksessa ehdotetaan vankia koskevien päätösten peruuttamismahdollisuuden lisäämistä joihinkin päätöstyyppeihin. Jo nyt on säädetty joidenkin päätösten peruuttamisesta ja joidenkin ei. Syy on epäselvä. Myöskään hallintolain asianosaisen kuulemista koskevia säännöksiä ei käytännössä noudateta kaikissa vankeja koskevissa hallintoasioissa. Esimerkiksi lupa-asiaan hankituista lausunnoista ei useinkaan kuulla vankia. Jos kuulemisvelvollisuutta haluttaisiin joiltakin osin väljentää vankiasioissa, siitä tulisi säätää laissa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa 16 lukuun säännöstä, jonka perusteella vangin selli voidaan tarkastaa ilman vangin läsnäoloa. Läsnäolo rajoittaa tarkistamisen esimerkiksi iltaan, kun vanki on paikalla. Tällöin henkilökunta on vähimmillään eikä paikalla ole tarkistajia tai koiraa. Sellitarkastukset vähenisivät tai vangit joutuisivat olemaan poissa toiminnoista, joissa läsnäoloa pikemminkin pitäisi lisätä.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön mukaan esitykseen olisi tullut sisällyttää myös seuraavat asiat. Vankeuslain 2 luvun 7 §:n mukaisesta sakon maksuajan myöntämisestä tulisi voida luopua. Muuntorangaistukseen tuomittu voi vankeuslain 2 luvun 8 §:n nojalla vankilaan saavuttuaan viiden seuraavan arkipäivän aikana maksaa muunnetuista sakoista suorittamatta olevan rahamäärän kokonaan. Samalla tavalla 2 luvun 7 §:n tapaukset olisi tarkoituksenmukaista säätää sellaisiksi, että tuomitulla olisi mahdollisuus maksamiseen kahden kuukauden kuluessa kuitenkin niin, että jos vapautuminen olisi tätä ennen, muunnetut sakot olisi maksettava viimeistään vapautumista edeltävää päivää edeltävänä virastopäivänä ja tutkintavankeudesta vapautettavan viimeistään vapautumispäivänä. Tällöin ei tarvitsisi erikseen tehdä maksuaikapäätöstä, kuten ei tehdä 2 luvun 8 §:n tarkoittamissa tilanteissakaan.

Täytäntöönpanoyksikkö huomauttaa, että vankeuslain 3 luvun 9 §:n mukaan tarkemmat määräykset rangaistusajan laskemisesta antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö. Täytäntöönpanoyksikkö perustettiin 1.1.2013 ja sen ydintehtävänä selvästikin lienee vastata vankeus- ja sakon muuntorangaistusta suorittavien rangaistusajan laskemisesta. Ei ole perusteltua, että täytäntöönpanoyksikön tulisi noudattaa hierakisesti rinnasteisen organisaation ohjeistusta, jonka tehtäviin rangaistusajan laskenta ei kuulu.

Täytäntöönpanoyksikkö lisää, että poistumislupa-ajankohdan laskemisesta 14 luvun 3 §:n kaavalla tulisi luopua. Se ei tue muutoin yksilöllistä rangaistusajan suunnittelua.

Täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että vankeuslaissa ei ole siviilipalveluksesta eikä asevelvollisuudesta annetun lain nojalla tuomitujen vankien poistumisluvista erityissääntelyä. Sitä ei ole myöskään mainituissa erityislaeissa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö määrää, että näiden tuomitujen poistumislupa-ajankohta on kahden kuukauden kuluttua rangaistuksen alkamisesta. Vankeuslain mukaan vankeja tulee kohdella tasavertaisesti. Jos Rikosseuraamuslaitoksen määräys katsotaan perustelluksi, tulee poikkeavasta poistumislupa-ajankohdan määräytymisestä säätää vankeuslaissa.

Lopuksi täytäntöönpanoyksikkö lausuu, että jos vankeuslain 14 luvun 3 §:n 3 momentissa säädetystä ns. aikaistetusta poistumislupa-ajankohdasta ei katsota voitavan luopua, tulisi sääntelyä täsmentää siten, että säännös koskee myös elinkautisvankeja.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan 18 luvun 6 §:n säännös voimakeinojen käytöstä on ongelmallinen sikäli, että sanamuodon ja esitöiden valossa voimakeinojen käyttö vankia kohtaan siviilityö- ja opintolupapaikoilla ei olisi mahdollista. Tällä hetkellä tukipartiot valvovat niin siviilityö- ja opintoluvilla olevia vankeja kuin valvotussa koevapaudessakin olevia vankeja. Valvotusta koevapaudesta annetussa laissa (629/2013) on voimankäyttöä koskeva pykälä. Tilanne on valvontaa suorittavien virkamiesten näkökulmasta ongelmallinen, jos he joutuvat pohtimaan, keneen voimakeinoja voidaan kohdistaa.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksessa käytetään yhä useammin videoyhteyttä vangin asioiden hoitamisessa. Luonnoksen 13 luvun 14 §:ssä säännellään videoyhteyden hyödyntämisestä lähiomaisiin tai muihin läheisiin, mutta 13 luvun 15, 16 tai 17 §:ssä ei ole mainintaa videoyhteyden hyödyntämisestä. Erityisesti silloin kun vapautumisvankila on etäällä kotipaikkakunnasta tai muusta syystä asioiden järjestämiselle on erityistä tarvetta, olisi tarpeellista mahdollistaa järjestelyt myös videoyhteyksin tai muilla teknisillä välineillä.

Turun vankila toivoo muutosta vankilan johtajan toimivaltaan lähettää vanki hoitoon tai tutkimukseen vankilan ulkopuolelle. Toimivallan näissä passituksissa tulisi olla vankilan lääkäriellä tai muulla terveydenhuoltoyksikön virkamiehellä. Vankilan johtajalla ei edes ole oikeutta saada salassa pidettäviä terveydenhuoltoon liittyviä tietoja vangista. Vankilan johtajan ei pitäisi olla toimivaltainen esittämään keskushallintoyksikölle vangin vapauttamista hoitoa varten nykyisen vankeuslain 10 luvun 10 § mukaisesti.

Vantaan vankila ilmoittaa olevansa hyvin pettynyt siihen, ettei luonnokseen lisätty mahdollisuutta sitoa käsiraudoin vankeja lyhyeksi aikaa riskejä sisältävien taajamakuljetuksien ajaksi ilman sitomisen yksilökohtaista harkintaperustetta.

Vankilavirkailijain liitto kyseenalaistaa alueellisten arviointikeskusten tarpeen ja esittää siirtymistä yhteen valtakunnalliseen arviointikeskukseen. Menettelytapa, jossa vangin siirtämisessä alueiden välillä edellytetään sopimista, mutta jossa keskushallintoyksikkö voi kuitenkin siirtää vankeja vankiluvun tasaamiseksi, on turhan monopolvinen.

3.2 Tutkintavankeuslaki

3.2.1 1 luku. Tutkintavankeuden toimeenpanon yleiset periaatteet

2 §. Tutkintavankeuden päättyminen

Tulli tarkentaisi 3 momenttia, jonka mukaan jos tuomioistuimien päättää vapauttaa tutkintavangin, hänelle korvataan matkakustannukset koti- tai asuinpaikkakunnalleen Suomen alueella valtion varoista. Säännöksestä tulisi selvittää, mitä ilmaisulla tarkoitetaan: vas- taako kuluista tuomioistuimien, vai vangin tuomioistuimeen kuljettanut viranomaisen.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö ehdottaa 2 §:n täydentämistä. Esi- tyksen mukaan tutkintavankien vapauttamista pyritään muuttamaan. Lakitekstissä muu- tos on lauseen ”Tutkintavangin suostumuksella hänet voidaan kuljettaa vankilaan ha- kemaan vankilassa olevaa omaisuuttaan” varassa. Jos ajatuksena on se, että tutkintavan- ki tulee aina päästää vapaaksi heti oikeuspaikalta, se olisi aiheellista kirjoittaa lakiin.

3.2.2 3 luku. Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

6 a §. Tutkintavangin lyhytaikainen siirtäminen toiseen vankilaan

Suomen Asianajajaliiton mukaan tutkintavankia ei tulisi voida siirtää lyhytaikaisesti toiseen vankilaan ilman suostumusta. Tutkintavankeuden aikana on olennaista, että vangittu voi valmistella puolustustaan. Siirtäminen on omiaan vaarantamaan mahdolli- suudet puolustuksen valmisteluun, esimerkiksi henkilökohtaisiin tapaamisiin oikeuden- käyntiavustajan kanssa. Siirrosta tulisi aina ilmoittaa oikeudenkäyntiavustajalle.

8 §. Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa

Suomen Asianajajaliiton mukaan tutkintavankia ei tulisi voida siirtää poliisin säilytys- tiloihin ilman tuomioistuimen päätöstä. Ei ole perusteltua siirtää tutkintavankia kuulta- vaksi poliisin säilytystiloihin etenkin todistajana. Poliisi voi kuulla tutkintavankia vankilassa riippumatta siitä, mikä tämän asema tutkinnassa on.

3.2.3 5 luku. Tutkintavangin omaisuus ja tulot

2 §. Omaisuusluettelo

Sisäasiainministeriö mahdollistaisi myös vähäarvoisen omaisuuden merkitsemisen omaisuusluetteloon aiheettomien omaisuutta koskevien kanteluiden välttämiseksi.

6 §. Omaisuuden palauttaminen

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinto ehdottaa, että ”vangin tilille” -ilmaisun asemesta käytetään ilmaisua vangin ilmoittamalle tilille.

3.2.4 8 luku. Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että useissa pykälissä, ainakin 8 luvun 7a ja 7 b §:ssä sekä 9 luvun 2, 5, 10 ja 12 §:ssä mainitaan niissä tarkoitettujen yhteydenpitojen edellytyksenä olevan, ettei tutkintavangin yhteydenpitoa ole pakkokeinolain 4 luvun perusteella rajoitettu. Sanamuoto mahdollistaa tulkinnan, että rajoituksen sisällölle ei tarvitse antaa merkitystä. Tämä voi johtaa siihen, että vangin yhteydenpitomahdollisuudet kaventuvat huomattavasti siitä, mitä pakkokeinolain mukainen rajoitus koskee.

Sisäasiainministeriö katsoo, että tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ään tehty lisäys siitä, että myös vastaanottajaan liittyvä syy voi olla peruste kirjeen lukemiselle, on perusteltu. Kirjeen lukemista ja siinä noudatettavia määräaikoja koskeva 2 a § on tärkeä lisäys ja se selventää myös perusteita ja menettelyä, kun kirjeen lukemisen lykkääminen on tarpeen rikoksen estämiseksi taikka selvittämiseksi. Tutkintavankien oikeudesta käyttää sähköistä viestintää (tutkintavankeuslain 8 luvun 7 a, 7 b ja 7 c §) sisäasiainministeriö lausuu samaa kuin vankeuslain vastaavasta pykälästä.

7 c §. Sähköisen viestinnän valvonta

Tietosuojavaltuutetun mukaan kokonaisuudessaan jää epäselväksi muun muassa se, minne teknisellä valvonnalla kerättävät tiedot tallentuvat, mikä on niiden käyttötarkoitus ja säilytysaika. Näiltä osin sääntelyä on täsmennettävä perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan edellyttämällä tavalla.

3.2.5 9 luku. Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

Sisäasiainministeriö pitää tutkintavankeuslain 9 luvun tapaamisia koskevia säännöksiä tarpeellisina, koska ne toisaalta selkeyttävät tutkintavankien tapaamisoikeuksia, parantavat oikeusturvaa ja turvaavat yhteyksiä lähiomaisiin ja toisaalta edistävät vankilan turvallisuutta sekä rikosten estämistä ja selvittämistä. Tapaamisen keskeyttämisen (6 §) ja tapaamisen peruuttamisen ja epäämisen (7 §) sääntelemine laissa on tarpeellinen muutos ottaen huomioon sekä oikeusturva- että rikosten estämisenäkökohdat.

1 §. Tapaaminen

Tietosuojavaltuutettu huomauttaa, että koska tapaamisen valvonnan yhteydessä syntyneiden tallenteiden säilyttämisestä ja hävittämisestä säädetään vankeuslain 13 luvun 2 §:n 4 momentissa, niin jää tulkinnanvaraiseksi, oliko tätä menettelyä tarkoitettu sovel-

taa myös tutkintavankeuslaissa tarkoitettujen tapaamisten seurauksena syntyvien tallenteiden osalta.

14 §. Poistumislupa erittäin tärkeästä syystä ja lupa poistua saatettuna

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että sekä nykyinen 1 momentti että uusi 2 momentti sisältävät perusteet, joilla poistumislupa voidaan myöntää. Kummassakaan ei esitetä mitään vastasyitä, joilla lupa voitaisiin olla myöntämättä. Sinänsä lainkohtien perusteella on selvää, että poistumislupa on harkinnanvarainen.

Sisäasiainministeriö katsoo, että poistumisluvasta ja luvasta poistua saatettuna tulisi informoida tutkintavankeuden perusteena olevan rikosasian tutkinnanjohtajaa taikka syyttäjää ennen luvan toteuttamista.

3.2.6 10 luku. Vankilan järjestys ja kurinpito

Sisäasiainministeriö pitää hyvänä, että 10 luvun 15 §:ssä mahdollistetaan videoneuvottelun käyttäminen kuulemistarkoituksessa ja katsoo, että tämä on omiaan vähentämään vankikuljetusten tarvetta ja parantaa todistajien turvallisuutta.

3.2.7 11 luku. Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

Sisäasiainministeriö pitää 11 luvun henkilöntarkastusta koskevaan 4 §:ään ja päihdetömyyden valvontaa koskevaan 7 §:ään ehdotettuja muutoksia sekä päihteiden valmistamisen ja käyttämisen kieltävää uutta 6 a §:ää asianmukaisina.

3.2.8 13 luku. Turvaamistoimenpiteet ja voimankäyttö

Sisäasiainministeriö pitää asianmukaisena lain 13 luvun 4 §:ään ehdotettua muutosta koskien eristämistarkkailuun sijoitetun tutkintavangin tarkkailun tehostamista muun muassa antamalla tälle käyttöön soveltuva vaatetus.

3.2.9 14 luku. Tutkintavangin kuljetus

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että 14 luvussa on epäselvää, mikä on luvussa tarkoitettua kuljetusta. Yleiskielisesti kuljetuksen ymmärrettäen päättyvän, kun kulkuneuvo on saapunut määränpäähensä eli esimerkiksi vangin tilapäiseen sijoitusvankilaan. Tällöin oleskelu määränpäässä ei ole kuljetusta. Käsitteen sisällöllä on merkitystä muun muassa luvun 4 §:n soveltamisessa.

Sisäasiainministeriön mukaan 14 luvun muutokset ovat omiaan parantamaan tutkintavankien olosuhteita. Kuljetusvälineen valinnassa, kuljetuksen reitissä taikka kuljetuksen muissa olosuhteissa tulee ottaa huomioon, ettei niistä aiheudu kuljetuksen turvallisuutta vaarantavaa tekijää.

1 §. Kuljetusvälineet ja kuljetustilat

Poliisihallitus kommentoi 1 §:ää, jossa ehdotetaan säädettäväksi, että kuljetustilojen tulee olla siistejä, tuuletettuja, riittävän lämpimiä ja valaistuja sekä asianmukaisesti kalustettuja. Tutkintavangilla tulee olla mahdollisuus WC-tilojen käyttöön. Poliisi kuljettaa tutkintavankeja partiointitarkoitukseen rakennetuilla virka-autoilla, joiden kuljetustilojen varustelutaso on turvallisuus- ja hygieniasyistä riisuttu minimiin. Kuvatun vaatimustason toteuttaminen ei näiden ajoneuvojen kohdalla ole kaikilta osin realistista.

2 §. Kuljetuksen kesto

Jokelan vankilan mukaan 14 luvun 2 § aiheuttaa turhaa vääntöä vankien kanssa, joten se tulisi poistaa. Terveydentila huomioidaan jo nytkin.

3.2.10 15 luku. Muutoksenhaku

Suomen asianajajaliiton mukaan olisi tärkeää, että tutkintavangin oikeuksia rajoittavien päätösten ja toimenpiteiden, kuten sijoittamisen ja siirtämisen, laillisuus voitaisiin saattaa sen tuomioistuimen tutkittavaksi, joka päättää tutkintavankeuden jatkamisesta. Muutoksenhakukielto esimerkiksi tutkintavangin ja tämän asiamiehen tapaamisen järjestämisestä valvotun videoyhteyden välityksellä ei ole hyväksyttävissä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää, että tutkintavangilla tulisi olla mahdollisuus oikeusvaatimuksen tekemiseen ainakin niihin Rikosseuraamuslaitoksen päätöksiin, jotka koskevat valvomatonta tapaamista ja lapsitapaamista (9 luku 2 ja 3 §).

3.2.11 Muut lausunnoissa ilmenneet asiat

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että tutkintavankeuslakiin lisätään pykälä, joka mahdollistaa tutkintavangin sijoittamisen varmuusosastolle samoilla perusteilla kuin on mainittu vankeuslain 5 luvun 6 §:ssä. Samaa ehdottaa myös **Turun vankila**, joka pitää mahdollisuuden puuttumista erityisen epäloogisena, koska tutkintavanki voidaan vastaavan kaltaisilla perusteilla sijoittaa tutkintavankeuslain 13 luvun 5 § mukaan täysin erilleen muista vangeista, mitä on pidettävä selkeästi voimakkaampana puuttumisena tutkintavangin oikeuksiin. Myös muut turvaamistoimet ja

kurinpitoseuraamukset ovat samalla tavalla mahdollisia vankeusvangeille ja tutkintavangeille. Myös **Vankilavirkailijain liitto** pitää tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamista tarpeellisena sijoitusperusteiden täytyessä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää videoyhteyden käyttöä myös yhteydenottoon lähiomaisiin, koska merkittävä osa tutkintavangeista on ulkomaalaistaustaisia.

Saadun lausuntopalautteen perusteella muutoksenhakua koskevia säännösehdotuksia on muutettu siten, että oikaisuvaatimukset tehtäisiin edelleen Rikosseuraamusalueiden aluejohtajille eikä niiden käsittelyä keskitettäisi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön. Tämän lisäksi ehdotusluonnosta on muutettu siten, että valituskielto korkeimpaan hallinto-oikeuteen poistettaisiin. Muutoksen jälkeen hallinto-oikeuksien ratkaisuksista voisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto varasi jatkovalmistelussa tehtyjen muutosten vuoksi 8.1.2014 korkeimmalle hallinto-oikeudelle, Helsingin hallinto-oikeudelle, Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle ja Kuopion hallinto-oikeudelle mahdollisuuden antaa lisälausunto luonnoksesta 29.1.2014 mennessä.

Korkein oikeus ilmoittaa, ettei sillä ole huomauttamista muutoksenhakusäännöstä ja oikaisuvaatimusmenettelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

Helsingin hallinto-oikeus kannattaa tehtyjä muutoksia säännösehdotuksiin. Helsingin hallinto-oikeudella ei ole muuta lausuttavaa luonnoksesta.

Kuopion hallinto-oikeus viittaa lausunnossaan luonnoksen 8 §:n yleisperusteluihin: Edellä mainitussa yleisperustelujen kohdassa on myös todettu, että ”Oikeusapua myönnettäisiin oikeusapulain mukaisin edellytyksin, mutta vangin ei tarvitsisi toimittaa selvitystä taloudellisista olosuhteistaan.” Hallinto-oikeuden käsityksen mukaan tarkoitus lieenee, että myöskään tuomitun ei tarvitsisi esittää selvitystä taloudellisista olosuhteista. Näin asia hallinto-oikeuden käsityksen mukaan on ainakin ilmaistu ehdotetun lain 8 §:ssä. Muilta osin hallinto-oikeus pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavina.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-354-2 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIOEUVESTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.om.fi